ՔԱՌԱՍՈՒՆԵՐԵՔԵՐՈՐԴ ՏԱՐԻ

ՄՇԱԿ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ ԳՐԻԳՈՐ ԱՐԾՐՈՒՆԻ

Տարեկան գինը 10 րուբլի. կէս տարվանը և 7 ամսվանը 6 րուբլի. ամսական 85 կոպ.
Առանձին համարները ԱՄԵՆ ՏԵՂ 5 ԿՈՊ.
Թիֆլիսում գրվում են խմբագրատուն.
Մեր հասցէն՝ Тифлисъ, редакція «Мшакъ» Соломоновская ул., № 21.
Tiflis, Rédaction „Mschak"
Խմբագրատան տելեֆոն № 2—53.

Խմբագրութիւնը բաց է առաւօտեան 10—2 (բացի կիրակի և տօն օրերից)
Յայտարարութիւն ընդունվում է ամեն լեզւով
Յայտարարութիւնների համար վճարում են իւրաքանչիւր տողատեղին 20—10 կոպ.
Տպարանի տելեֆոն № 67.

ՄՇԱԿ

Հասցէն՝ ТИФЛИСЪ, Редакція «МШАКЪ». Соломоновская ул., № 21.
TIFLIS, Rédaction du journal «MSCHAK».

ՍԵՊՏԵՄԲԵՐԻ 1-ԻՑ ՄԻՆՉԵՒ ՏԱՐՎԱՑ ՎԵՐՋԸ 4 ՌՈՒԲ.

Բաժանորդագրվել կարելի է իւրաքանչիւր ամսի 1-ից սկսած։
Հասցէն փոխելու համար պէտք է ուղարկել նաև հին հասցէն և 40 կ. նամականիշ։ ՀԻՆ ՀԱՍՑԷՆ և 40 կ. չուղարկողների խնդիրները՝ հասցէն փոխելու վերաբերմամբ՝ ԿԸ ԹՈՂՆՎԵՆ ԱՆՀԵՏԵՒԱՆՔ։

Յայտարարութիւնների համար պիտի վճարել I երեսի վրա իւրաքանչիւր տողատեղին (պետիտ)—20 կ., IV երեսի վրա—10 կոպ.։
1914 թւի տարեկան բաժանորդները, որոնք առ 1-ն յունվարի 1915 թ. լրիւ վճարած կ'ունենան բաժանորդավճար 10 րուբլին, ՁՐԻԱԲԱՐ կը ստանան հետևեալ 2 գրքերից մէկն ու մէկը. «ԳՐ. ԱՐԾՐՈՒՆՈՒ ԱՇԽԱՏՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ 1865—1871 Թ.», «ՄԱՆՐԱՆԿԱՐՆԵՐ» Վ.րձինի։

ԱՊԱՌԻԿ ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ ԿԱՄ ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆ ՉԵ ԸՆԴՈՒՆՎՈՒՄ

ԱՏԱՄՆԱԲՈՅԺ
Ս. Գ. ԿԵՕՆՃԵԱՆ
վերադառնալով վերսկսել հիւանդների ընդունելութիւնը. պլոմբ, արհեստական ատամներ, ատամի հեռացումը առանց ցաւի։
Ընդունելութիւնը ամենայն օր.
Առաւ. 9—2 ժ.
Երեկ. 4—7 ժ.
Կիրակի օրերը 10—12.
Լերմոնտովսկայա փողոց № 1. մուտքը Նրբափողոցից։ սա. (ա. օ.) 804. 0—5

ԹԻՒՐՔԻԱՅԻ ԲՌՆԱԾ ԴԻՐՔԸ

II

Անցեալ անգամ մենք եկանք այն եզրակացութեան, որ Թիւրքիան կարող է յանդգնութեամբ կամ խելառօրէն պատերազմ յայտարարել Ռուսաստանին։

Թիւրքիայի այդ մարտահրաւէրը, անշուշտ, Ռուսաստանը կընդունի և, այս անգամ, նա կը կատարէ իր խոշոր պատմական դերը։ Սակայն կան օրէնքներ, որ ամեն մի պետութիւն ստիպւած է գործադրել, երբ գտնւում է պատերազմական դրութեան մէջ։ Թիւրքիայի հետ պատերազմի դէպքում ռուսական կառավարութիւնը ստիպւած կը լինի գործադրել որոշ օրէնքներ, այն է՝ Ռուսաստանի սահմաններում ապրող թիւրքահպատակ զինւորացուներին ձերբակալել և պահել իբրև պատերազմական գերի, իսկ ոչ-զինւորացուներին արտաքսել երկրից։

Արդ, թիւրքահպատակների թւում կան և տասնեակ հազարաւոր հայեր, սփռւած Սև ծովի ափի քաղաքներում և աւաններում ու Կովկասում։ Արդեօք նրա՞նք էլ կենթարկվեն այդ անհրաժեշտ օրէնքին, այսինքն նրա՞նց էլ կարտաքսեն երկրից, իսկ զինւորացուներին կը պահեն իբրև պատերազմական գերի։ Այս հանգամանքը, ինչպէս երևում է մեզ հասած նամակներից և հարցումներից, մեծ անհանգստութիւն է պատճառում թիւրքահպատակ հայերին, որոնցից շատերը դիմում են մեզ՝ խնդրելով լուսաբանել խնդիրը և մի ելք ցոյց տալ վերահաս վտանգից ազատվելու համար։

Մենք ոչ մի տարակոյս չունենք, որ ռուսաց կառավարութիւնը—թէ կենտրոնականը և թէ այստեղ փոխարքայականը—կատարելապէս համոզւած է համայն հայ ազգի դէպի Ռուսաստանն ունեցած անկեղծ և խոր համակրութեանը և դէպի Թիւրքիան տածած ատելութեանը։ Հետևապէս, պէտք էր յուսալ և ակնկալել, որ Թիւրքիայի հետ ունեցած պատերազմի դէպքում, Կայսերական կառավարութիւնը, ի նկատի ունենալով հայերի պատմականօրէն հաստատւած հաւատարմութիւնը և համակրութիւնը դէպի Ռուսաստանը, չի գործադրի վերոյիշեալ օրէնքը թիւրքահպատակ հայերի վերաբերմամբ. սակայն, որովհետև ամեն մի օրէնք, որ չէ փոխւած կամ ջնջւած, տեղական իշխանութիւնները պարտաւոր են գործադրել, շատ հաւանական է, որ պատերազմը յայտարարվելուց յետոյ զանազան տեղական իշխանութիւններ և զինւորական վարչութիւնները իրանց պարտականութիւնը համարեն գործադրել ճշգրիտ օրէնքը. և ահա այդ ժամանակ մեր երկրում ապրող թիւրքահպատակ հայերի համար կը ստեղծվի մի շատ ծանր դրութիւն։

Ճիշդ է, այդ ծանր դրութիւնից թիւրքահպատակ հայերը կարող էին դուրս գալ ընդունելով Ռուսաստանի հպատակութիւնը, բայց որովհետև ռուսահպատակութիւն ընդունելու ձևականութիւնները բաւական բարդ են և որոշ, երկար ժամանակի պէտք կը լինի մինչև ձևականութիւնները լրանան, այդ միջոցն էլ չէ կարող թեթևացնել թիւրքահայերի դրութիւնը։

Այդ պատճառով անհրաժեշտ է այժմ իսկ մտածել և միջոցներ ձեռք առնել, որ թիւրքահպատակ հայերը չընկնեն յանկարծ այդպիսի ծանր և դժնդակ դրութեան մէջ։

Երկու միջոց կայ այդ ծանր դրութեան առաջն առնելու համար. կամ թիւրքահպատակ հայերը, որոնք չեն կամենում վերադառնալ Թիւրքիա պէտք է այժմ իսկ ռուսահպատակութիւն ընդունեն և այդ մասին հարկաւոր դիմումներ անեն, կամ պէտք է Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսի միջոցով միջնորդութիւն յարուցանել կայսերական կառավարութեան առաջ, որ Թիւրքիայի հետ պատերազմ լինելու դէպքում, վերոյիշեալ զինւորական օրէնքը չը գործադրվի թիւրքահպատակ հայերի վերաբերմամբ։

Հ. Առաքելեան

ՀԱՄԱԵՒՐՈՊԱԿԱՆ ՊԱՏԵՐԱԶՄ

ՌՈՒՍ-ԳԵՐՄԱՆԱԿԱՆ ԵՒ ՌՈՒՍ-ԱՒՍՏՐԻԱԿԱՆ ՊԱՏԵՐԱԶՄ

(Պետ. Հեռ. Գործ.)
27 և 28 օգոստոսի

ՀՌՈՄ. — «Ջիօրնալէ-դ-Իտալիայ»-ին հաղորդում են Տրիէստից, որ Լվովի մօտ աւստրիացիների կրած պարտութիւնը ամբողջ Ադրիատիկ ծովափին անագին տպաւորութիւն գործեց։ Անհամեմատ տուժած գնդերը բաղկացած էին իտալացիներից։ 97-րդ հետևակ գունդը, որ բաղկացած էր բացառապէս Տրիէստի բնակիչներից, կորցրել է 2000 մարդ. 27-րդ հետևակ գունդը՝ մօտաւորապէս նոյնքան. 97-րդ գնդից կենդանի են մնացել ընդամենը 65 հոգի, որոնց թւում իշխան Հօհենլօէի որդին, հասարակ զինւոր, ստացել է թեթև վէրք։

ՊԵՏՐՕԳՐԱԴ.—Պաշտօնական։ Գերագոյն Զօրահրամանատարի շտաբի կողմից. «Օգ. 23-ին և 24-ին մենք յարձակում գործեցինք Տօմաշէվի աւստրիական զօրքի վրա Զամօստի հիւսիս-արևմտեան կողմից, Գրուբէշօվի հիւսիս-արևելեան կողմից և Րավա-Ռուսկայի հարաւ-արևելեան կողմից։ Աւստրիական զօրքը, հալածվելով մեզանից, նահանջում է միանգամայն անկարգ։ Ցրամպոլի մօտ մեր հեծելագունդը գրաւ տուեց թշնամու մեծաքանակ սայլերի վրա։ Լիւբլինի ուղղութիւններով աւստրօ-ունգարական զօրքերը վանվեցին իրանց դիրքերից և նահանջում են դէպի հարաւ։ Իւզէֆօվ-Աննօպօլ խճուղիով հեռացող սայլերը ցրուցան եղան մեր արտիլէրիայից Վիսլայի ձախ ափի կողմից։ Մեծ ճակատամարտեր տեղի են ունենում Րավա-Ռուսկայից մինչև Դնեստր ընկած զօրաճակատում, ուր Լվովի մօտ ջարդված աւստրիական զօրաբանակը ստացել է օգնութիւն։ Տիրօլեան 14-րդ զօրաբանակի զօրամասերը Րավա-Ռուսկայից ոչ հեռու փորձեցին յարձակվել մեզ վրա լոյս օգոստոսի 25-ի գիշերը, բայց հետևեալ օրը, թողնելով մեզ մի դրօշակ և 500 գերիների, յետ մղվեցին։ Զամօստի մօտերը մենք վերցրինք գերմանական մի աէրօպլան։ Արևելեան Պրուսիայում միայն աննշան ընդհարումներ են։

Մեր զօրքերի՝ ոչ մի օր չը դադարող գործունէութիւնը արգելք է լինում հաշւել մեր վերցրած պատերազմական աւարները։ Այսպէս, մեր զօրքերը, երկօրեայ կռւից յետոյ օգոստոսի 23-ի երեկոյեան դէմ տիրապետելով Միկլաշէվին, նորից դիմեցին գիշերով քայլերթով՝ թշնամու նոր դիրքերի վրա յարձակվելու համար։ Հարիւրաւոր գերիներ առանձին խմբերով անհաշիւ տարվում են դէպի երկաթուղային կայարանները։ Կոզակների գունդը Ցրամպոլից բերեց 17 օֆիցէրի և 445 զինւորի, շատ ձիեր և անասուն. ձեռք է ձգված 17-րդ լանդվէրեան գնդի դրամարկղը 148,000 կռօնով։ Մեր հետևակ գունդը Զամօստից դէպի հարաւ-արևելք գերել է 700 զինւորի և 3 օֆիցէրի։

Թշնամու մեծաքանակ պահեստի գնդերը փոխադրւած են Րավա-Ռուսկայի և Դնեստրի միջև տարածութիւնից»։

ՖՐԱՆՍ-ԳԵՐՄԱՆԱԿԱՆ ԵՒ ԱՆԳԼՕ-ԳԵՐՄԱՆԱԿԱՆ ՊԱՏԵՐԱԶՄ

(Պետ. Հեռ. Գործ.)
27—28 օգոստոսի

ՕՍՏԵՆԴԷ.—Լուրերի համաձայն, գերմանացի հետախոյզների տեսել են Բրիւգգէի մօտերը։

Այսօր պօստային շոգենաւը չը մեկնեց։ Գերմանական ձկնորսանաւերը բէլգիական ձկնորսանաւերի տեսքի տակ ականներ ցրեցին։

Եկաւ անգլիական Կարմիր Խաչի հիւանդանոցը։

ՊԱՐԻԶ.—Հրատարակվեց հետևեալ հաղորդագրութիւնը. «Ձախ զօրաթևում դաշնակից զօրքերը շարունակում են առաջանալ դէպի Ուրկ-Մօնմիրայլ։ Գերմանացիք նահանջում են Մարնա գետի ուղղութեամբ Մօյի և Սէզանի միջև։ Ֆրանսու-անգլիական զօրքերը ձեռք ձգեցին շատ գերիների, ի թիւս որոց մի ամբողջ հետևակ վաշտ, գնդակացիր զօրախմբի և ռազմամթերքով լի արկղներ։ Կենտրոնում տեղի ունեցան կատաղի կռիւներ Ֆէրշամպէնաուզի և Վիտրի-Լէ-Ֆրանսուայի միջև՝ Արգօնեան անտառի հարաւային վերջաւորութեան մօտ։ Մենք ոչ մի տեղ չը նեղվեցինք։ Թշնամին նահանջեց։ Մի փոքր Վիտրի-Լէ-Ֆրանսուային մօտիկ մեր աջ զօրաթևում գերմանական մի զօրամաս յարձակվեց Շատօ-Սալէնն-Նանսի ռազմագիծը, բայց ցիրուցան արվեց դէպի հիւսիս Շամպէնուազի անտառից։ Արևելքում մենք նորից գրաւեցինք Մանդրէ լեռնանցքը և Ֆուրնօ լեռնաշղթան։ Էլզասում դրութիւնը նախկինն է»։

Պաշտօնական հաղորդագրութիւն. «Օգ. 26-ի երեկոյեան ժամը 11-ին ձախ զօրաթևում գերման զօրքերը, նահանջելիս անցնելով Պտիմօրէն գետով, ձեռնարկեցին ապա հաղորդակցութիւնը ապահովելու նպատակով մի շարք ուժեղ, սակայն անօգուտ յարձակումներ ֆրանսիացիների դէմ, որոնք գրաւում էին Ուրկ գետի աջ ափը։ Անգլիական զօրքը շարունակում է իր յարձակողական շարժումը Մարնա գետի ուղղութեամբ։ Սէզանից դէպի հիւսիս գտնվող բարձրաւանդակների վրա ֆրանսիական զօրքերը շարունակ առաջանում են, թէև մեծ դժւարութիւններ կրելով։ Կենտրոնում շարունակվում են կռիւները փոփոխական աջողութեամբ։ Նանսիում և Վօգէզներում աջ զօրաթևում դրութիւնը մնում է նպաստաւոր»։

Տրուայից հաղորդում են օգ. 25-ից, որ երէկվայ կռիւների ընթացքում գերմանացիները՝ միւս անաջողութիւնների թւում՝ վերջնական պարտութիւն կրեցին Մօնմիրայլի և Ֆէրշամպէնաուզի մօտ։ Կռիւը շարունակվում է նաև Վիտրի-Լէ-Ֆրանսուայի ուղղութեամբ՝ դաշնակից զօրքերին նպաստաւոր կերպով։

ՊԵՏՐՕԳՐԱԴ.—Մեծ-բրիտանական կառավարութեան հաղորդագրութիւնը օգոստոսի 27-ից. «Ընդհանուր դրութիւնը պատերազմի դաշտում առաջվայ նման բաւարար է. դաշնակիցները շարունակում են առաջանալ ձախ զօրաթևով Ուրկ և Պտիմօրէն գետերի մօտով։ Այդ տեղում բրիտանացիք յետ մղեցին հակառակորդին։ Այնուհետև, աջ զօրաթևում, Վիտրի-Լէ-Ֆրանսուայի և Տէրմէզ-Լերէնի միջև հակառակորդը յետ է մղվել դէպի Րէյմս։ Լիւնէվիլի շրջակայքում գերմանացիք անաջող փորձ արին յարձակման դիմելու»։

Մեծ-բրիտանական կառավարութեան երկրորդ հաղորդագրութիւնը ազդարարում է. «Առաջխաղացումը դէպի թշնամին շարունակվում է դաշնակից զօրքերի ամբողջ զօրաճակատի տարածութեամբ։ Բրիտանացիք կռւում էին ամբողջ օրը։ Հակառակորդը յամառ դիմադրութիւնից յետոյ նահանջեց և այժմ անցնում է դէպի հիւսիս Մարնայ գետով։ Ֆրանսիական 5-րդ զօրաբանակը նոյն տեսակ աջողութեամբ առաջ խաղաց և ձեռք ձգեց շատ գերիների։ Ֆրանսիական 6-րդ զօրաբանակը, որ կանգնած էր Ուրկ գետի մօտ, մեծ դիմադրութիւն ցոյց տուեց. թշնամին այդ տեղում նոյնպէս վանվեց։ Գերմանացիք ծանր կորուստներ կրեցին։ Նրանց ջանքերը՝ դիմելու յարձակման՝ եռանդով ներհակվեցին ամբողջ ռազմագծում։ Բրիտանացիք մասամբ պարտվեցին, բայց աննշան կերպով, եթէ ուշադրութեան առնենք կռւի հանգամանքները։ Երկօրեայ գործողութիւնների հետևանքն առ այժմ չափազանց բաւարար է ներկայանում»։

ՊԱՐԻԶ.—Պաշտօնապէս հաղորդվում է, որ դրութիւնը ձախ զօրաթևում, չը նայած գերմանացիք ստացան օժանդակ օգնութիւն, մնում է բաւարար։ Գերմանացիք նահանջում են անգլիացիներից։ Կենտրոնում մեր առաջխաղացութիւնը կատարվում է դանդաղ, սակայն ունի ընդհանուր բնոյթ։ Աջ զօրաթևում Գրանդ-Կուրօնէ-դէ-Նանսիի դիմաց թշնամին ոչ մի գործողութեան չի ձեռնարկում։ Դրութիւնը Վօգէզներում և Էլզասում անփոփոխ է»։

ԱՒՍՏՐՕ-ՍԵՐԲԻԱԿԱՆ ՊԱՏԵՐԱԶՄ

(Պետ. Հեռ. Գործ.)
27 և 28 օգոստոսի

ՆԻՇ.—Չերնոգորական պատերազմաբեմից տեղեկութիւն չէ ստացվել։

Սերբ զօրքերի առաջխաղացութիւնը շարունակվում է։ Մանրամասնութիւնները հրատարակել չէ կարելի։

ԲԵԼԳՐԱԴ.—Երէկ կէսօրին, 2000 մետր բարձրութիւնից Բելգրադի վրայով թռաւ թշնամու մի աէրօպլան, որի նետած 2 ռումբերը ոչ մի վնաս չը պատճառեցին։

ՑԵՏԻՆԻԷ.—Օգոստոսի 26-ի երեկոյեան չերնոգորական զօրքերը գրաւեցին Ֆօչան։

ԲԵԼԳՐԱԴ.—Երէկ գիշեր երկու կողմից շարունակվեց մինչև առաւօտ ուժեղ թնդանօթաձգութիւն։ Սերբիական զաւրիցաներ կրակից խիստ վնասվեց և ջրասուզվեց աւստրիական մի զրահանաւ։ Բելգրադի վերին մասում ուժեղ թնդանօթաձգութիւնը շարունակվում է։

ՀՌՈՄ.—«Կօրիէրէ-դ'Իտալիայ»-ին հեռագրում են Սկուտարիից, որ երեք չերնոգորական զօրամաս գեներալ Վուկօտիչի հրամանատարութեամբ, կատաղի ճակատամարտից յետոյ, գրաւեցին կարևոր դիրքեր աւստրիական երկրի վրա՝ Սարաեւոյից դէպի հարաւ։

ԾՈՎԱՅԻՆ ՊԱՏԵՐԱԶՄ

(Պետ. Հեռ. Գործ.)
27 և 28 օգոստոսի

ԼՕՆԴՕՆ.—«Իմպէրիալիստ» և «Րէվիգօ» նաւերը ջրասոյզ եղան, դիպչելով ականներին Հիւսիսային ծովում։

ՊԵՏՐՕԳՐԱԴ.—Մեր մարտկոցներից կրակ բացվեց Վիսլայի վրա աւստրիական մի շոգենաւի դէմ, որ զինված էր գնդացիրներով։

ՎԱՇԻՆԳՏՕՆ.—«Համբուրգ» շոգենաւը, որ մտադիր էր ծով ելնել ամերիկեան դրօշակով իբրև հիւանդանոցային նաւ, անսպասելի կերպով բռնվեց նաւահանգստում, որովհետև բրիտանական դեսպանը յայտնեց, թէ չէ կարելի թոյլ տալ ծով մտնել մի շոգենաւի, որի նաւաստիների մեծ մասը գերմանացիներ են և շատերը նրանցից պահեստիներ։

ՊԱՏԵՐԱԶՄ ՀԵՌԱՒՈՐ ԱՐԵՒԵԼՔՈՒՄ

(Պետ. Հեռ. Գործ.)
27 օգոստոսի

ՏՕԿԻՕ.—Պարլամենտը միաձայն ընդունեց պատերազմական կարիքների համար յատկացված 53 միլիօնը։

ՀԱՄԱԵՒՐՈՊԱԿԱՆ ՊԱՏԵՐԱԶՄԻ ՇՈՒՐՋԸ

(Պետ. Հեռ. Գործ.)
28 օգոստոսի

ԿԻԵՎ.—Բերին 1400 զինւոր և 45 օֆիցէր աւստրիացի գերիներ։

Բերելու են մօտ 30,000 գերիների։

ԿՕՊԵՆՀԱԳԵՆ. — Բելգիական դեսպանը Րեյտերի գործակալութեան միջոցով հրատարակեց տեղեկութիւն Բելգիայում՝ գերմանացիների ձեռքով կատարված գազանութիւնների մասին։

«Բեռլինէր-Լոկալ-Անցէյգէր»-ի ասելով, Բիւրգեր-Էդլին-Էֆէնդին՝ Աբդիւլ-Համիդի որդին՝ ընտրվել է Ալբանիայի արքայ և շաբաթ օրը հասնելու է Դուրացցօ։

«Կեօլնիշէ-Ցայտունգ»-ին հաղորդում են Բուխարեստից, որ Ռումինիայում յօգուտ Ռուսաստանի տրամադրութիւնը բաւականին ուժեղացել է և ռումին կառավարութեան գործելակերպը վճռական րոպէին կը հպատակվի այդ տրամադրութեանը և ռումինական թագաւորի ազդեցութիւնը անզօր կը լինի։ 200,000 ռումին զինւոր գտնվում են ռազմական կազմ-պատրաստ վիճակում։ Ցոյս-թիւրքական բանակցութիւնները շարունակվում են բաւ երևոյթին բացասական հետևանքով։ Չը պէտք է մոռանալ, որ Ռուսաստանը և Ռումինիան աւելի շատ թշնամաբար, քան թէ բարեկամաբար են վերաբերվում դէպի Գերմանիան և Աւստրօ-Ունգարիան։

ԼՕՆԴՕՆ.—Բոլոր երեկոյեան լրագիրները առաջնորդող յօդուածներ են նուիրել անգլօ-ռուսական դաշնակցութեան։ «Իվնինգ-Ստանդարդը» գովաբանելով ռուսաց զօրքի աջողութիւնները ասում է, որ գերմանացիք Ռուսաստանին անուանում են բարբարոս երկիր, իսկ ֆրանսիացիք և անգլիացիք ռուսներին աւելի լաւ են ճանաչում. նրանք հրճվում են ռուսական երաժշտութիւնից ու դրամայից, գիտակցելով որ այդ երաժշտութիւնը, գեղարուեստը և գրականութիւնը հանդիսանում են ռուս հոգու հզօր արտայայտութիւն և վսեմութիւնների առաջ բնական հոսանք։ Բացի Ֆրանսիայից չը կայ մի այլ երկիր, որ, Ռուսաստանի նման, անգլիացիներին տար այնչափ շատ բան խորհելու շրջանում և այնքան մեծ օրինակներ։ «Վեստմինստէր-Գազէտը» գրում է. «Ռուս զօրքերի կենտրոնացնելու արագութիւնն ու զաղտնիքը չեն կարող առաջ չը բերել զմայլանք։ Գերմանացիների յաղթութիւններից և ոչ մէկը արևմտեան զօրաճակատում արժանի չէ այն գովասանքին, ինչպէս Լվովը և Գալիչը վերցրած երկու ռուս զօրաբանակների յաղթական առաջխաղացումը, որ ճանապարհ է բանում դէպի Բեռլին»։

ՊՕԼՏԱՎԱ.—Բերին մի խումբ աւստրիացի գերիների։ Նրանցից շատերը խօսում են ռուսերէն, շնորհակալութիւն են յայտնում մարդասէր վերաբերմունքի համար և վկայում են, որ Աւստրիայում ֆինանսական դժւարութիւններ են և որ ազգաբնակութիւնը դժգոհ է պատերազմից։

ԳԵՆՈՒԱ.—Ռուսական «Կուրսկ» շոգենաւն ընդունեց 100 ռուս ճանապարհորդի, որոնք եկած էին Շվէյցարիայից և վերադառնում էին ռուսաց կառավարութեան աջակցութեամբ։

ՍԱԼՕՆԻԿ.—Օգոստոսի 26-ին ֆրանսիական «Նէյրա» շոգենաւով Օդեսսա մեկնեցին 400 ռուսներ՝ Մարսէլլից։

Օգոստոսի 25-ի գիշերը, պօստային գնացքի մեկնելուց առաջ, աւազակները ռումբերով պայթեցրին Սերբիա տանող երկաթուղու մի մասը՝ Միտրօվիցայի և Գեվգէլի միջև։ Գիծը նորոգվեց։

ՏՕԿԻՕ.—Եապօնիան միացաւ Լօնդօնում ստորագրված ռուս-անգլօ-ֆրանսիական համաձայնութեանը, վերաբերեալ միասին հաշտութիւն կնքելուն։ Եապօնական արտաքին գործերի մինիստրը յայտնեց Տօկիօյի ռուսաց դեսպանին, որ Եապօնիան հաշտութիւն չի կնքի Գերմանիայի հետ, մինչև որ Եւրօպայում պատերազմը չաւարտվի, եթէ անգամ եապօնացիք գրաւեն Կիօ-Զաուն առաջ։

ԿՕՊԵՆՀԱԳԵՆ.—«Ֆօսիշէ Ցայտունգի» զինւորական թղթակիցը, որ մօտ է գերմանական կրօնպրինցին, Վերդէնից գրած նամակով նախազգուշացնում է գերման հասարակութեանը՝ չը տարվել լաւատես յոյսերով։ Մեծ զօրքեր ձեռք ձգելը, ինչպէս 1870 թ. էր, այժմ անհնարին է. հակառակորդը դարձեալ կարող է ժողովել մեծ ուժեր։ Նախատեսվում են դեռ ծանր կռիւներ։

Բեռլինից ստացված տեղեկութիւնների համաձայն, մօտիկ ապագայում հրատարակվելու են առաջին պատերազմական փոխառութիւնները։ Սկզբում բաց է թողնվելու մի միլիարդ գումարի 5%-ային պետական գանձատան տոմսեր, յետոյ մտադրվում է բաց թողնել 5%-ային պետական փոխառութիւն, որ հանգչվելու է 1924 թ. ոչ շուտ։

ՍԻՄԼԱ.—Հնդկաստանի փոխարքան յայտնեց մինիստրների խորհրդին, որ Հնդկաստանը յատկացնում է մէկ միլիօն ֆունտ զօրքի ծախսերի համար, չը հաշւած 50 լակ ռուպին, որ մաքարաջա Մայսօրան նուիրել է զօրքերին տեղափոխելու համար։

ՊԵՏՐՕԳՐԱԴ.—Մեծ-բրիտանական կառավարութեան հաղորդագրութեան համաձայն, Մեծ-Բրիտանիայում զինւորահաւաքի ժամանակ խանդավառութիւնը աճում է. պատերազմի սկզբից գործօղ բանակի համար ցուցակագրվել են 300,000 հոգի։ Ցուցա-

կամաւորների թիւը աճեց այն օրից, երբ բրիտանական զօրքերը ակտիվ մասնակցութեան դիմեցին կռիւներում։

Շուտով գործադրվելու է պօստային աւելացված տարիֆը, համաձայն մինիստրների խորհրդի որոշման։

Բարձրագոյնս հրամայված է տարածել քաղաքացիական վարչութեան պաշտօնեաների վրա այն կարգադրութիւնը, որ վերաբերում է աւստրիական և գերմանական շքադրամներ կրելու արգելքին։

Ծովակալութիւնը որոշել է վերացնել օղու գործածութիւնը նաւատորմում, տալով դրա փոխարէն դրամական պարգև։

Մինիստրների խորհուրդը որոշեց ռուսահպատակութեան ընդունել աւստրիահպատակութիւնից Գալիցիայի յայտնի գործիչներ Ալէքսէյ, Սերգէյ և Ռօման Գէրովսկիներին։

Մինիստրների խորհուրդը հաւանութիւն տուեց այն 329 միլիօն րուբլու գումարին, որ ստացվելու է մինիստրութիւնների նախահաշիւների կրճատումից։

Պ. Հ. Գ. շարունակ ստանում է տեղեկութիւններ զանազան քաղաքներից հասարակական օգնութիւն կազմակերպելու մասին։

Բժշկական խորհուրդը որոշեց, որ մի մարդու կարելի է վաճառել 30 գրամից ոչ աւելի սպիրտ և էֆիր պարունակող դեղեր։ Միայն մեծ քանակութեամբ այդ դեղերը բաց կը թողնվեն բժիշկների դեղատոմսերով։

ԼՕՆԴՕՆ.—Ամստերդամից տեղեկացնում են, որ գերմանացիք, խմելով տեղական սըրճարաններում բոլոր եղածը, բռնաբարեցին կանանց և յափշտակելով թանգագին իրերը ու դրամը, համարեա բոլորովին հրդեհեցին Տէրմօնդը։

ՊԱՐԻԶ.—Կիտչեները հեռագրել է Միլէրանին, որ անգլիական զօրքը բաղդաւոր է, ստանալով հնարաւորութիւն գործելու ֆրանսիացիների հետ միասին։ Անգլիացիք հըպարտանում են, որ իրանց վրա պատասխանատու խնդիր է ընկած ցոյց տալ ֆրանսիական զօրքին աջակցութիւն, որի վրա Ֆրանսիան կարող է լիակատար վըստահութիւն ունենալ։

ՊԱՏԵՐԱԶՄԻ ԾՈՒՐՋԸ

Գերմանացիք ճիգ են գործ դնում միացնելու Պարիզ արշաւող կենտրոնական զօրաբանակը հիւսիսային և Լօթարինգիայի զօրքերի հետ։ Սակայն այդ ծրագրին խոչընդոտ են հանդիսանում ֆրանսիացիք մշտական հակայարձակումներով։ Գերմանական զօրաճակատը բռնում է 170 վերստ տարածութիւն։ Գեներալ Պօն իր զօրքերով յարձակվելու է գերման զօրքերի վրա թիկունքից։

Գալիցիայում աւստրիական զօրքերի դրութիւնը անյուսալի է։

Հիւսիսային ծովում տեղի է ունեցել նոր ծովային կռիւ Վիլհէլմի կարգադրութեամբ, որ ազդվեց գերման հասարակական կարծիքից։ Գերմանական նաւատորմը պարտվում է։

Արևելեան Պրուսիայում ռուսաց զօրքերն ի միջի այլոց գրաւել են Վիլհէլմ կայսրի կալուածքը և անտառը, ուր կայսրը սովորաբար սիրում էր որսի դուրս գալ։

Պարիզից հեռագրում են, որ բանաստեղծներ Էդմօնդ Րօստանը և Րիշպէնը դարձել են կամաւոր զինուորներ։

Անգլիացիք բռնել են հոլլանդական մի ճանապարհորդական նաւ, որ Նիւ-Եօրկից Եւրօպա էր տանում գերմանական պօստը և 400 պահեստի զինուորի։

Րումինիայից արգելված է հանել ոսկին։

Եգիպտոսի պօստ-հեռագրական կապը Աւստրիայի և Գերմանիայի հետ խզվել է։

Պետրօգրադի բանկերը յայտարարել են, որ երկրորդ փոխառութեան հանգած տոմսերի համար նրանք վճարելու են 400 ր. իւրաքանչիւրի համար։

Պարիզի Բուլօնեան անտառը կտրել են մայրաքաղաքի պաշտպանութիւնը դիւրացնելու համար։

Վերդէն-Րայմս ռազմագծում տաք կռիւը՝ ֆրանսիացիների և գերմանացիների միջև՝ շարունակվում է։

Պօրտուգալիայի համարեա ամբողջ նաւատորմը գնել է Անգլիան։

Կանադան իր ամբողջ զօրքերը դնում է Անգլիայի տրամադրութեան տակ։

Սիմլայի մագարաջան Անգլիային տալիս է 6 միլիօն՝ Գերմանիայի դէմ պատերազմը շարունակելու։

Գերմանական կանցլերը յայտնել է, թէ կուղարկվեն Գերմանիայից հիւանդ ռուս նօրակոչները, եթէ նոյն կերպ վարվէ և Ռուսաստանը։

Բուկովինայի աւստրիական փոխարքան փախել է։

Մօսկվայում Շանեավսկու ժողովրդական համալսարանի շէնքը դարձրել են հիւանդանոց։

Պարիզում ազգաբնակութեան մէջ ընաւ լքում չէ նկատվում։ Մէչնիկովը Պարիզումն է։

Տօկիօյի լրագիրներում տպվում են տաք կոչեր՝ Բերլինը պաշարելու առաջարկութեամբ։

Չինաստանում սկսվել է հակա-ճապօնական շարժում գերմանացի ագիտատօրների ազդեցութեան տակ, որոնք հաւատացնում են չինացիներին՝ թէ Ճապօնիան պատրաստվում է յափշտակել հարաւային Չինաստանը։

«Н. В.»-ին հեռագրում են Պարիզից, որ տ. Կայօն դարձել է գծութեան զօրք և մեկնել է պատերազմի դաշտը։

Գերմանական սօցիալիստական «Vorwarts»-ում յօդուած է տպված, որի մէջ Գերմանիայի դրութիւնը ընդունվում է լուրջ։

Բէլգիայում խորհրդակցութիւն է կայանալու Վիլհէլմի նախագահութեամբ գերմանական պետութեան ղեկավար անձերի մասնակցութեամբ։ Դրանից յետոյ կայսրը մեկնելու է արևելեան ռազմադաշտը։

Վիլհէլմ կայսրը երկու սուրհանդակ ուղարկեց՝ մէկին Բուխարէստ, միւսին Կ. Պօլիս։

Լվովի յաղթութիւնից յետոյ, տեղեակ անձանց կարծիքով, Իտալիան կարող է մնալ չէզոք, որովհետև աւելի շահաւէտ է անձամբ մասնակցել դէպքերին, քան թէ սպասել վարձահատուցման կողմնակի ձեռքերից։ Նոյնպէս միջամտելու է Րումինիան, այնպէս կօմպէնսացիայի հարցը, Լվովը վերցնելուց յետոյ, ջուրն է ընկնում։ Նոյն իսկ Բուխարէստում կարծում են, թէ Աւստրիան կառաջարկէ Ռուսաստանին կնքել սեպարատ հաշտութիւն։

Մօսկվայի լրագիրների ասելով, Գերմանիան ունի 60 հատ 42 միլիմետրանոց թնդանօթ։ Իւրաքանչիւր կրակելը այդ թնդանօթից արժէ 38 հազար մարկ։

Ֆրանսիացի պատգամաւոր Կերգէզնը յայտնել է անգլիական մի լրագրի թղթակցի, թէ 5 միլիօն ֆրանսիացի երդվել են հետևել մի դէվիզի՝ «մահ կամ յաղթութիւն»։ Անհրաժեշտութեան դէպքում ֆրանսիացիք կը կռուեն երկու տարի, ծախսելով 50 միլիարդ։

Նիւ-Եօրկից տեղեկացնում են եւրօպական լրագիրներին, որ Պիրմօնդ Մօրգանը, Միացեալ Նահանգների կառավարութեան համաձայնութեամբ, կազմակերպում է 100 միլիօն դոլլարի փոխառութիւն ֆրանսիական կառավարութեան համար։

Բերլինից պաշտօնական հեռագիր է ուղարկված Ստօկհօլմ, թէ երբ Վիէննայի անգլիական գաղութը բողոք է հրատարակել անգլիական կառավարութեան քաղաքականութեան դէմ և այդ գաղութի աւագագոյն անդամը դուրս է գալիս Անգլիայի հպատակութիւնից։

Վերջին վիճակագրութեամբ երկու կռւող կողմերի տէրութիւնների ազգաբնակութիւնների թիւը ներկայանում է այսպէս. Ռուսաստանը՝ 171,1 միլիօն, Ֆրանսիան՝ 39,6, Անգլիան (Եւրօպայում) 45,3, Բէլգիան՝ 7,5, Սերբիան՝ 4,5, Չեռնօգօրիան՝ 0 5։ Գերմանիայի և Աւստրօ-Ունգարիայի ազգաբնակութիւնների թիւը կազմում է 116 միլիօն։

«Н. В.» գրում է, որ գոյութիւն ունեցող հարկերը աւելացնելով անհրաժեշտ խոշոր գումարները չի ստացվի։ Բացի այդ ազգաբնակութիւնը կը տուժէ անհաւասար բաշխումից. հետևապէս մնում է մի արմատական ու արդարացի միջոց—առնել իւրաքանչիւրից իր կարողութեան համեմատ։

Պետրօգրադից հեռագրում են, թէ հաստատված է, որ Րումինիան և Բօլգարիան շարունակում են սիստեմատիկաբար թոյլ տալ անցկացնել զինուորական ապրանքներ դէպի Թիւրքիա։ Բօլգար զօրքերը և մակէդօնական հրոսակախմբերը ուղարկված են սերբիական սահմանը։

Սալօնիկից դէպի բօլգարական սահմանն են ուղարկված Աթէնքի զօրաբանակի երեք գունդ և շատ բերդակառուցման նիւթեր։ Դարձեալ ուղարկվելու են զօրախմբեր Կալաբուրան նաւահանգիստը։

Լօնդօնից հեռագրում են «Р. В.»-ին, որ Անգլիան հաստատ վճռել է շարունակել պատերազմը թէկուզ տարիներ շարունակ, եթէ այդ անհրաժեշտ երևայ։

Անգլիայի, Ֆրանսիայի և Ռուսաստանի դեկլարացիան զատ-զատ հաշտութիւն չը կապելու մասին Բերլինում թողել է ճնշեցուցիչ տպաւորութիւն։

Պետրօգրադում ստացված տեղեկութիւնների համաձայն, շուտով Մեծ-Բրիտանիան անեքսիայի է ենթարկելու Եգիպտոսը։

«Фоссише-Цайт.»-ը հաղորդում է, որ Գերմանիան և Աւստրիան պայմանագիր են կապել, որով պարտաւորվում են հաշտութիւն կնքել միայն միասին։

Սպանիան շուտով ակտիվ մասնակցութիւն է ցոյց տալու համաեւրօպական պատերազմում։

Գերմանական զինուորական սպառազինման իբրև պաշարը, ինչպէս հեռագրում են Կօպէնհագէնից, վերջացել է։

Պէկինի լրագիրների ասելով, ճապօնացիք ունեն Ցինդաօյի բոլոր ամրութիւնների յատակագծերը։ Այդ ամրութիւնների կառուցման վրա աշխատում էին չինացիների հետ նաև ճապօնացիք։

Բօրդօյից հեռագրում են, որ Մօբէժի ինքնապաշտպանութիւնը շարունակվում է։ Գերմանացիք շատ խոշոր կորուստներ են ունենում։ Նրանք «Ցէպպէլիններից» ռումբեր նետելով լուրջ վնասներ են պատճառում։

Կօպէնհագէնից հեռագրում են, որ դէպի Պարիզ արշաւող Կլուկի զօրքը ընկել է ծուղակի մէջ։

ԹԻՒՐՔԻԱՅՈՒՄ

Բօսֆօրում 15 գերմանական նաւ բեռնում են ռազմամթերք ու ածուխ։

Կ. Պօլիս հասան Հայաստանի վերատեսուչները, որոնք ճանապարհին հանդիպել են մի շարք զրկանքների՝ թիւրք ժանդարմների ձեռքից։ Թիւրքաց իշխանութիւնները գրգռել են քիւրդերին, և երբ վերատեսուչները միջամտել են, նրանց պատասխանել են սպառնալիքներով։

Պետրօգրադից հեռագրում են, որ Բ. Դուռը ռուսական յաղթութիւններից յետոյ մեղմել է իր ռազմական ոգևորութիւնը և այսուհետև հազիւ թէ հնարաւոր համարվի այն տեղեկութիւնը, թէ Թիւրքիայի կողմից ագրեսիվ քայլեր են լինելու ընդդէմ Ռուսաստանի։ Հէնց այդ հանգամանքին պէտք է վերագրել այն շտապ յայտարարութիւնը Թիւրքիայի խիստ չէզօքութեան մասին, որ այս օրերս արաւ Պետրօգրադի թիւրքաց դեսպանը։

«Фоссише-Цайт.»-ին հեռագրում են, թէ իբր յօյն-թիւրքական միջադէպը հարթվել է։

Թիւրքիայում գերմանական պօստային հաստատութիւնները դադարեցրին իրանց ֆունկցիաները։

Անգլիայի սպառնալիքների պատճառով, Թիւրքիան ազատ է թողել ձերբակալված անգլիական շոգենաւերը։

Թիւրքիան Սիրիայում զօրքեր է ժողովում Եգիպտոսի վրա յարձակվելու մտադրութեամբ։ Անգլիացիք հարկաւոր պատրաստութիւններն են տեսնում դիմադրելու համար։

Թիւրքիայում, ինչպէս հեռագրում են, լարված դրութիւնը մնում է։ Հաղորդում են, որ Ռուսաստանի դէմ պատերազմելու դէպքում զօրահրամանատար է կարգվելու Ադրիանուպոլիսը հերոսաբար պաշտպանող Շիւքրի-փաշան։

Սօֆիայից յայտնում են, որ Կ. Պօլսում մինիստրներից մինը օպպօզիցիօն պատգամաւորների խմբի առաջ յայտնել է, որ Թիւրքիայի և Բօլգարիայի միջև համաձայնութիւն է կայացել փոխադարձ չէզօքութեան մասին առանց որևէ տերրիտօրիալ կօմպէնսացիայի։ Այն դէպքում, եթէ Թիւրքիան պատերազմէ, Բօլգարիան մնալու է չէզօք։

Ինչպէս հեռագրում է «Р. В.»-ի թըղթակիցը, թիւրք-բօլգարական սահմանում թիւրքաց և բօլգարական սահմանապահ զինուորները եղբայրանում են։ Թիւրք օֆիցերը ճաշ տուեց։ Բաժակաճառերում խօսվում էր երկու երկրների ընդհանուր շահերի և սերտ մերձեցման անհրաժեշտութեան մասին։

Բօլգարական «Կամբանա»-ն տպել է թիւրք սենատոր Բաղչէջէտի-էֆէնդիի հետ տեղի ունեցած ինտէրվիւն։ Էֆէնդին կողմնակից է լայն բալկանեան դաշնակցութեան, պայմանով՝ որ Սերբիան զիջէ Մակեդօնիան, իսկ Յունաստանը հրաժարվէ կղզիներից։ Եւ որովհետև յօժարակամ այդ զիջումը չի լինելու, ուստի անհրաժեշտ է թիւրք-բօլգար-րումինական զինված դաշնակցութիւն։

Կ. Պօլսից հեռագրում են, որ թիւրքաց հասարակական կարծիքը յամառութեամբ պահանջում է, որպէսզի Թիւրքաց նաւատորմը ելնէ Սև-ծով, և այդպիսով գրգռելով Ռուսաստանին՝ առաջ բերէ վերջինիս կողմից առաջինը պատերազմական գործողութիւններ։

Գերմանիայից Թիւրքիա ուղարկված արտիլերիական ապրանքը մնացել է Բօլգարիայում։

ԼԻԷԺԻ ՆԵՐԿԱՅ ԴՐՈՒԹԻՒՆԸ

Ահա թէ ինչ է պատմում «Politiken» թերթի յատուկ թղթակիցը, որ այցելել է Լիէժը գերմանացիների գրաւումից յետոյ։

«Լիէժում Palais de Justice-ը դարձված է նահանգապետի բնակարան. ամենուրեք նկատելի են պրուսական պահակներ։ Լիէժի նահանգապետի նախկին տունը բանտի տեղ է ծառայում, ուր կալանաւորված են մի քանի հոգևոր անձինք և բէլգիական հասարակական գործիչներ, որոնց գերմանացիները վերցրել են որպէս պատանդ։ Այդ շինութեան շքեղ սենեակներից մէկը յատկացված է պահակներին որպէս հանրակացարան, միայն թէ զինուորները այնտեղ յարդի վրա չեն քնում, այլ բրիւսէլեան փափուկ գորգերի վրա։ Գիշերները տների բոլոր լուսամուտները պէտք է լուսաւորված լինեն. բնակիչները իրաւունք չունեն մոմերը կամ լամպերը տեղից շարժելու։ Ամենուրեք տեսնվում են պատրուլներ և աւտօմօբիլներով շարունակ շրջում են զինուորներ։ Գիշերները հրապարակներում խարոյկներ են վառում, իսկ քաղաքի մուտքերի մօտ, նոյնպէս հասարակական շէնքերի մօտ պահակներ են շրջում։

«Բոլոր ամրութիւնները հիմնայատակ կըրակով քարուքանդ են արված. շատ փոսերում մինչև այսօր սպանվածներ են ընկած։ Սարսափելի տեսարան է ներկայացնում Լանսէնի ամրոցը։ Պատմում են, որ նրանից յետոյ, երբ Լիէժը վերցվեց, Վիլհէլմ կայսրը հրամայել է ամրութիւնները տիրել այնպէս, որ այլ ևս մի կաթիլ գերմանական արիւն չը թափվի։ Եւ այդ պատճառով դէպի Լանսէնի ամրոցն են (որ գտնվում է 13 կիլօմետրի վրա) ուղղել ծանր արտիլէրիա. և մի քանի հրազարկերից այդ ամրոցը այն դրութեան է հասցվել, որպիսի դրութեան նա չէր կարող հասնել ամենասարսափելի երկրաշարժից յետոյ։ 42 սանտիմ գաուբիցի աւերիչ ոյժը անկարելի է նկարագրել։ Բետօնից կառուցված և մի քանի մետր հաստութիւն ունեցող պատնէշները փշրվել են մանր մասերի, այնպէս որ տեսնողը կը կարծէ թէ բարակ յախճապակի է եղել։

«Մի տեղ փլատակների [illegible] դեռ ընկած են 200 դիակ։ Բետօնի մի մեծ կտորի տակ ես տեսայ,—ասում է թղթակիցը,—մի դիակ առանց գլխի, որի ձեռքը կարծես թէ հրում էր իրան ճնշող բետօնի կտորը»։

ՖՐԱՆՍԻԱԿԱՆ ԳԼԽԱՒՈՐ ԶՕՐԱՀՐԱՄԱՆԱՏԱՐ ԺՕՖՖՐ

(Բնութագիր)

— Հաւատացնում եմ ձեզ,—ասում էր գեներալ Ժօֆֆրին գլխաւոր զօրահրամանատար նշանակելու առաջին օրերին ֆրանսիական զինուորական մինիստրը անգլիական «The Daily Mail» թերթի թղթակցին,— որ եթէ ես հիմա աւտօմօբիլ վերցնեմ և գնամ մեր զօրքի գործողութեան վայրը առանց գեներալ Ժօֆֆրի թոյլտուու-

ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ

VIVE LA FRANCE! *)

Հրաշալի՛, սքանչելի Պարիզ։ Այս օրերս, երբ քո վրա կախվել են ահարկու թուխպ ամպեր, երբ գերմանական երկաթեայ բըռունցքը նորից սպառնում է, ինչպէս 1871 թւին էր, պաշարել քեզ, ակամայից ցանկութիւն է ծնվում ուղարկել քեզ մեր ռուսական բարեկամական ողջոյնը։

— Vive la France!

Ողջո՛յն ձեզ, Ելիսեան դաշտեր, ողջո՛յն և քեզ, գեղեցիկ-հրապուրիչ Բուլօնի անտառ, ողջո՛յն և ձեզ Տիւլէրեան անըջային-մըռայլապատ այգիներ...

Չը կայ այժմ ձեր կողքին այն զմայլիչ սիրունութիւնը, տօնական ու շլացուցիչ կեանքը, որ այնպէս զարդարում էր Պարիզը, Ֆրանսիացի փափկասուն կանանց և ճաշակաւոր վայելչատես տղամարդկանց այդ մայրաքաղաքը...

Չը կայ նախկին աղմուկն ու ուրախութիւնը հրաշալի Սէնայի ափերին, Մօնմարտրի, Բօն-Նուվվէլլ նշանաւոր ճեմելիքներում և Րիվօլի, Րիշելիէ, Ավնիւ-Դէ-Վիլլիէի շքեղ փողոցներում...

Պարիզը ընկճվել է ու վհատվել։ Պարիզը պաշարված է... Պարիզին վտանգ է սպառնում և նրա վրա արդէն սաւառնում է գերմանական աէրօպլանը, որ 2000 մետր բարձրութիւնից նամակներ է նետում՝ անձնատուր լինելու առաջարկութեամբ։

Եւ ակամայից վերյիշվում է 1870—1871 թ. դժնդակ դարաշրջանը, երբ գերմանացիների 133-օրեայ պաշարումից յետոյ Պարիզն անձնատուր եղաւ...

Ու... լոկ այն մտքից, թէ Պարիզը նորից վտանգի մէջ է, թէ կարող են Պարիզ մտնել գերմանացիք—ժամանակակից այդ ջարդարար տևտօնները,—խղճահարման ու ամօթի մի ճնշող, տխուր զգացմունք է պատում մեզ...

Տէ՛ր, Աստուած, օգնիր ֆրանսիացիներին...

* *

Սիրելի, ուրա՛խ Պարիզ...

Ֆրանսիացիների ուրախութիւնը, ռուսների ցնծութիւնը ասես առանձնապէս միախառնվում են, երբ այդ երկու ազգերը հանդիպում են Պարիզում...

Մենք՝ ռուսներս միշտ հպարտացել ենք Պարիզով, մենք միշտ պաշտել ենք շքեղութեան ու արագընթաց կեանքի այդ քաղաքը։

Երբ մենք ուրախութիւն էինք որոնում, երբ մեզ հարկաւոր էր մոռացութեան տալ մեզ, երբ մենք ձգտում էինք յաղթահարել, ընկճել վշտի մեր զգացմունքը, մենք դիմում էինք Պարիզ, մեր անկեղծ ու անձնուէր բարեկամների՝ սիրելի ֆրանսիացիների մօտ...

Նրանց առողջ տեսքը, կենսուրախութիւնը, հարաւային տեմպերամենտը միշտ յուզում էր մեզ՝ առաջ բերելով անկեղծ համակրանք։

Քաղաքակրթութեան ու գեղարուեստի հոյակապ ռիթմի մէջ մենք այստեղ հանդիպում էինք անհոգ կեանքի, զուտ ֆրանսիական... Ու այդ անհետևողականութիւնը ամեն բանում, այդ անհաւասարակշռութիւնը, շռայլի և մօրալի բացակայութիւնը հոգեպարար ազդում էր մեզ վրա, հանդիսանալով այնպէս գրաւիչ ու նոր, որ մենք ցաւելով էինք հեռանում Պարիզից, նրա քաօսային աղմկալի ինքնատիպ կեանքից...

Դուք միայն դիտեցէք այդ մարդկանց։ Ասես տեսնում էք ուրախ ջահակիրների պճնազարդ ամբոխ։

Նրանք [illegible] խմում են, երգում են և պարում... Ուրախութիւնն ու կեանքը արբեցնում են նրանց և բարձրացնում են երկրից վեր, տանելով խորհրդաւոր ապարանքները, հրաշալի յայտնութիւններով հանդերձ...

Ամեն ինչ այստեղ միախառնվել է, ամեն ինչ խճճվել, բարեգործութիւնը, վեհանձնութիւնը, գեղեցկութիւնն ու ոյժը։

Ֆրանսիացիք կուլտուրական են, նրանք միշտ քաղաքավարի են, ուշադիր։

Նրանք խուսափում են գռեհկութիւնից, կոպտութիւնից և կարողանում են պահպանել հանգստութիւն ու հոգեկան հաւասարակշռութիւն։

Քաղաքավարութեան ու սիրալիրութեան արտաքին ձևը նրանք երբէք չեն մոռանում։

Հանդիպելիս, ով էլ լինի, կառապան թէ սպասաւոր, նրանք ողջունում են միմեանց։

— Bon jour, monsieur!

Եւ նրանց մէջ մարդ ազնւանում է, ակամայից հաղորդակից է դառնում նրանց կուլտուրային...

Ֆրանսիացիք իսկական ջենտլմէններ են, ահա թէ ինչու նրանք ձեռք են բերել դէպի իրանք ընդհանուր համակրութիւն։

Թէ որ աստիճան սիրելի են ֆրանսիացիք, ապացուցանում է հետևեալ հետաքրքրական փաստը։

Այժմ, երբ գերմանական քաղաքներով անցնում են գերի ֆրանսիացիների խմբերը, գերմանուհիները հանդիպում են նրանց սիրոյ ու ցնծութեան անզուսպ զգացմունքով։

Գերմանուհիների համակրութիւնը դէպի ֆրանսիացիք այն աստիճան ակնյայտ է, որ գերմանական «Berliner Morgen Post» լրագրում տպվեց մի նկատողութիւն «Կանանց վատաշտութիւնը» խորագրով, որի մէջ իշխանութիւնը ամենակտրուկ ձևով նախազգուշացնում է գերման ազգաբնակութեանը, որ եթէ այսուհետև ևս նկատվի գերմանուհիների համակրական վերաբերմունք դէպի ֆրանսիացիները, այն դէպքում յանցաւորները խստագոյնս կը պատժըվեն և նրանց անունները կը հրատարակվեն մամուլի մէջ...

Ֆրանսիացիք դրանից աւելի լաւագոյն գովասանքի չէին կարող արժանանալ։

Նրանց սիրում են նոյնիսկ թշնամիները։

* *

Դէպի մեզ՝ ռուսները ֆրանսիացիք վերաբերում են բացառիկ համակրութեամբ։

Յայտնի գրող Կնուտ Համսունը պատմում է հետևեալ բնորոշ դէպքը իր կեանքից՝ վերաբերեալ ֆրանսիացիների և ռուսների փոխադարձ յարաբերութիւնների պարզաբանութեան։

Պարիզի ճաշարաններից մէկում՝ գրողը թոյլ տուեց անկօրրեկտ վերաբերմունք դէպի մի տիկին։ Տեղի է ունենում ի հարկէ սկանդալ, և գրգռված ֆրանսիացիները պահանջում են Կնուտ Համսունից, որպէսզի նա իսկոյն հեռանայ։

Այդ րոպէին ճաշարան է մտնում «Frankfurter Zeitung» լրագրի թղթակիցը և, ճանաչելով գրողին, մօտենում է վիրաւորված տիկնոջը ու յուզված ֆրանսիացիներին և ասում.

— Սա ռուս գրող է։

— Ռուս է, ռուս,—տարածվեց ամբողջ դահլիճում։

«Եւ, ես ազատվեցի»,—ասում է Կնուտ Համսունը։

Բացի դրանից, հեռանալիս դուրս գալու ժամանակ Համսունը ստանում է վիրաւորված տիկնոջից մի ծաղկեփունջ։

Ֆրանսիացիք սիրում են մեզ նոյնպէս անկեղծ, ինչպէս և մենք ռուսներս սիրում և ոգևորվում ենք ամեն ֆրանսիականով։

Ահա ինչու պատմութեան այս ծանր օրերին, որ ապրում է մեր դաշնակից Ֆրանսիան, մենք առանձնապէս վշտակցում ենք հոգով, երբ կարդում ենք ֆրանսիացիների անաջողութիւնների մասին։

Ողորմած Աստուած, օգնի՛ր ֆրանսիացիներին։

Տուր նրանց ոյժ, կարողութիւն ու քաջութիւն՝ պաշտպանելու մեզ ամենից համար սիրելի ու թանգագին Պարիզը...

Մենք չենք հաւատում, մտքով անգամ չենք անցկացնում, որպէսզի կոպիտ և ամբարտաւան գերմանացին կարողանայ իր անճոռնի կօշիկներով քայլել երբեմնի ուրախ ու աղմկալի Պարիզի այժմեան ամայացած փողոցներով։

Մենք յոյս ունենք, որ շնորհալի ռազմագէտ գեներալիսիմուս Ժօֆֆրը պատշաճ հակահարուածը կը հասցնէ գերմանական գոռոզ զինուորին և պատւով կը պաշտպանէ Ֆրանսիայի հպարտութիւնը՝ Պարիզը։

Եւ հաւատալով պանծալի Ֆրանսիայի ոյժին, այդ վեհանձն ազգի հերոսութեանը ու խանդավառութեանը, մենք մեր քաջարի դաշնակիցների հետ միասին բուռն կերպով աղաղակում ենք՝

— Կեցցէ Ֆրանսիան, vive la France!

Թող ժողովրդական այդ կանչը ոգևորէ գեղեցիկ Ֆրանսիայի անձնազոհ զաւակներին, թող նա զարթեցնէ նրանց մէջ քաղաքացիական պարտականութեան և ինքնագիտակցութեան զգացմունքը, ըստ արժանոյն դիմադրելու համար իր վաղեմի դաժանաւոր թշնամուն, գազազված ու արիւնռուշտ տևտօններին։

Մօտենում է վրէժի ժամը ֆրանսիացիների բոլոր տանջանքների փոխարէն։ Ամբարձէք ուրախ, եղբայրներ, արիացէք մարտիկներ, կռուեցէք արդարութեան համար։

— Vive la France!

Թարգմ. Ն.

*) «Кавказскій Край» թերթի մերձաւոր աշխատակից Պ. Պետրոսեան ներկայ յօդուածն է զետեղել յիշեալ թերթի օգ. 24-ի համարում.

թեան, նա կը հրամայի ինձ զէնը չալրտել։

Մինիստրը այդ ասաց ոչ թէ տրտունջ յայտնելով, այլ հպարտութեամբ։ Այդպէս է այժմ Ֆրանսիայում տիրապետող ոգին։ Եւ գեներալ Ժոֆֆրը, ֆրանսիական զօրքի գլխաւոր հրամանատարը, ընտրուել է հէնց որպէս կարող անձնաւորութիւն, որ կարող է Ֆրանսիայում տիրապետող պատրաստակամութեան և հնազանդութեան ոգուց ամեն տեսակ օգուտներ քաղել։

Ժոֆֆրը այն կարծիքի է, որ երբ մի անգամ արդէն պատերազմը սկսւեց, նա այլևս անհատական ոչ մի ծառայութիւն, ոչ մի քաղաքականութիւն չէ ճանաչում։ Ֆրանսիական զօրքերի գործողութեան սահմաններում նա անպայման տէր է լինելու։ Նա իր բարձր դիրքը, գլխաւոր զօրահրամանատարութիւնը կը զիջէր ուրիշին, եթէ հարկաւոր է, բայց քանի որ բարձրագոյն իշխանութիւնը իր ձեռքին է, նա չի բաժանի ոչ ոքի հետ ոչ իր պատասխանատուութիւնը, ոչ էլ իր իշխանութիւնը։

Եթէ Ֆրանսիան 1870 թ. Ժոֆֆրին գլուխ ունենար իր զօրքին, գերմանացիները չէին յաղթի։ Նա, ինչպէս և անգլիական լորդ Կիտչեները, ոչ այնքան ներշնչող է, որքան յաղթութիւն կազմակերպող։ Ժոֆֆրը չի հաւատում հանճարի յանկարծակի թափին։ Նա գիտի, որ անհրաժեշտ է երկարատև և զգոյշ պատրաստութիւն։ Կանգնելով ֆրանսիական զօրաբանակի գլուխ վերջին երեք տարւայ ընթացքում, նա ոչ մի ժամ չը մոռացաւ այն նպատակը, որը դըրւած էր նրա առաջ՝ պատրաստուել Ֆրանսիայի մեծ կռւի համար, այն կռւի, որը տարւում է այսօր։ Ժոֆֆրը ջլուտ, հաստ ֆրանսիացի է, ֆրանսիական տիպիկ բուրժուա։ Եւ ապրում է նա որպէս Պարիզի խակական բուրժուա իր կնոջ և աղջկանց հետ։ Գեներալ Ժոֆֆրը, ամենից առաջ, հանգիստ կեանքի մարդ է։ Նրա լայն ճակատը չեն ակօսում անհանգիստ կնճիռներով։ Կապոյտ աչքերը խաղաղ են և պարզ։ Կախ ընկած սպիտակ բեխերի տակ նրա շրթունքները միշտ սեղմւած են իրար վրա։

Նա, ընդհանրապէս, քիչ է խօսում։ Նա լռելու մի բացառիկ ընդունակութիւն ունի դեռ մանկութեան օրերից սկսած։ Բայց նա այնպիսի լռակեաց մարդու տպաւորութիւն չի թողնում, որը ոչինչ չունի ասելու։ Ընդհակառակը, դուք զգում էք, որ նա նրա համար է լռում, որ պէտք է շատ մտածել, շատ ու շատ մտածել։ Եւ եթէ նա որևէ բան ասի, կասի կարճ, մեկին և կը շօշափի հարցի հէնց էութիւնը։ Նրա մի քանի հանգիստ ուղիղ նախադասութիւններն իրանց մէջ բովանդակում են շատ խոր մտքեր։ Ոչ մի պերճախօսութիւն, ոչ մի փայլ։

Ժոֆֆրի շարժումները սիրալիր են, բարի, դանդաղ և մտածւած։ Այդպէս է նա իր տանը։

Բայց զօրաբանակում, ինչպէս նաև զինւորական մինիստրի դիւանատանը նա բոլորովին այլ մարդ է՝ ամուր, որպէս կրեմէն։ Եթէ նա հրաման է տալիս, անմիջապէս պէտք է կատարել. մի բոպէ դանդաղումը աղէտ կը բերի։ Նա կարող է համակրել անաջողակներին, բայց նա խիստ պատժում է անաջողութեան համար։ Անցեալ տարւայ զօրավարժութիւններից յետոյ նա առանց թոյլատրութեան պաշտօնաթող արեց 5 գեներալի։ Ֆրանսիան, որ մինչև այդ չը գիտէր իր գլխաւոր շտաբի նշանաւոր պետի մասին, յանկարծ հասկացաւ, որ ֆրանսիական զօրաբանակը վերակազմւել է մի բացառիկ մարդու ձեռքով։

Այս բացառիկ մարդու կարիէրան նոյնքան բացառիկ է եղել։ 1870 թ. երբ յայտարարւեց ֆրանկո-պրուսական պատերազմը, նա հէնց նոր էր վերջացրել ֆրանսիական զինւորական ճեմարանի առաջին դասընթացքը։ Չը նայած այն բանին, որ տակաւին 18 տարեկան էր, նա նշանակւեց փոխանորդ օֆիցեր և մասնակցեց պաշարւած Պարիզի պաշտպանութեան։ Նրա վրա ուշադրութիւն դարձրին. հէնց պատերազմը վերջանալուց յետոյ նրան նշանակեցին Պարիզի ամրութիւնների վերականգնած աշխատանքների վրա։ Էնգիէեան ամրութիւնները շինւել են Ժոֆֆրի ծրագրով, և մի անգամ մարշալ Մակ-Մահոնը, էնգիէնի ամրութիւնների աշխատանքները դիտելիս, ձեռքը դրեց Ժոֆֆրի ուսին և ասաց.

— Շնորհաւորում եմ ձեզ, կապիտան Ժոֆֆր։

Կապիտան, 22 տարեկան հասակում։

Վերջում, տեսնելով ամրութիւններ կառուցելու նրա ընդունակութիւնները, նրան ուղարկեցին Պնոմպէն նոյն պաշտօնով։

Ժոֆֆրը հակառակեց։

— Այդ ամենը շատ լաւ,—ասաց նա,—սակայն ես չեմ կամենում իմ ամբողջ կեանքում ամրութիւններ կառուցել։ Ես կամենում եմ զօրքեր վարել։

Առաջին դէպքը զօրավարութեան, որ նա իրան ցոյց տւեց այդ շրջանում, տեղի ունեցաւ Տոնկինում, ֆրանսիական Հնդկա-Չինաստանում։ Նրան մի քանի անգամ վաշտի հետ ուղարկեցին ճակատամարտի, և ամեն անգամ եւ վերադարձաւ յաղթական։ Այնուհետև նա աչքի ընկաւ Ֆորմոզայում, Մադագասկարում, Դագօմէում և վերջապէս Տիմբուկտուում։

Այսպիսով Ֆրանսիայի գաղութային բազմաթիւ պատերազմներում Ժոֆֆրը սովորեց պատերազմել։ Ֆրանսիա վերադարձաւ նա 90-ական թւականներին։ Այստեղ Ժոֆֆրը շատ աշխատեց, հետզհետէ բարձրացաւ և, վերջապէս, 1911 թ. նրան առաջարկեցին ֆրանսիական զօրքերի ընդհանուր հրամանատարութիւնը։

Ժոֆֆրը պնդում է, որ Ֆրանսիայի ռազմական ոգին նոյնքան մեծ է, ինչպէս միշտ։ Նա չի ընդունում, որ շքեղութեան աւելորդութիւնը, որ հանդիսանում է բարդ կեանքի և մեծ քաղաքների աճման հետևանք, թուլացնէ ֆրանսիական զօրքի արիութիւնը և թափը։

— Դրանք կան,—ասում է նա—և ֆրանսիական իւրաքանչիւր գեներալի պարտքն է օգտագործել նրան մինչև վերջը։

(«Б. В.»)

ԳԵՐՄԱՆԻԱ ԵՒ ԱՆԳԼԻԱ

(Հակամարտութեան տնտեսական հիմքերը)

II

Մի փոքրիկ տարածութեան վրա խտացած բազմամիլիոն ազգաբնակութիւնը, որ կապիտալիստական Եւրոպայում երկրորդ տեղն էր բռնում արդէն, առաջնակարգ կարիքը պիտի զգար ու գոհացում տար, անկասկած, գաղութային քաղաքականութեան մէջ։ Կարող էին հաշտւել բիսմարկեան նացիօնալիստը և վիլհէլմեան իմպերիալիստը այն դառն իրողութեան հետ, որ մեծ ու հզօրացած Գերմանիան չունենայ նոյն իսկ այնքան անդրծովեան գաղութային սեփականութիւններ, ինչ ունեն մի ողորմելի Սպանիա կամ, անգամ, Պորտուգալիա։

Ոչ, չէին կարող։

«Գերմանիան չունի գաղութներ, որ նա պիտի ունենար։ Ազգաբնակութեան բազմացումը, մեր ժողովրդի պահանջների և վաստակների աճումը ստիպում են մեզ հարկադրաբար ունենալ գաղութներ։ Պետութիւնը չէ կարող այլպէս պահել իր 70 միլիօն բնակիչներին»։ Այսպիսի յայտարարութիւններ գերման նացիօնալ-լիբերալների բանակից կը լսէք դուք ամեն մի յարմար դիպւածում։

Իսկ պանգերմանիստների (Alldeutsche) խմբակը դեռ նախանցեալ տարի (1912 թ.) յայտարարում էր սպառնական տոնով. «Մենք չենք կարող տանել, որ ողջ ընդարձակ աշխարհը սահմւած լինի միայն անգլիացիների և ֆրանսիացիների համար, միայն ռուսների և եապօնացիների համար. մենք չենք կարող հաւատալ, որ հէնց մենք միայնակ պէտք է համեստօրէն բաւականանանք այն մասով, ինչ ճակատագիրը 40 տարի առաջ մեզ է վերապահել»։

Բայց ինչ աղբիւրներից և ինչ միջոցներով կարող էր Վիլհէլմի Գերմանիան լրացնել Բիսմարկի Գերմանիայի խոշոր թերին։

Դրա փաստական պատասխանը պիտի փնտռել գաղութային քաղաքագէտների և ռազմագէտների պայուսակների մէջ թաղւած դօկումենտներում։

Տնտեսական մրցութեան ազատ ասպարէզում Գերմանիան ունէր իր հանդէպ ծառացած մի վիթխարի, համարեա անպարտելի ախոյեան։

Դա Մեծ Բրիտանիան էր։ Վերջինս, իր հերթին, ունէր իր հանդէպ կանգնած ամեն կողմից վտանգ սպառնացող մի աճւոր թշնամի յանձին նորագոյն Գերմանիայի։ Սրան աջողւել էր արդէն անկրիւ նուաճումների լայն արշաւադաշտում ապահովել իր արտաքին առևտրի գրաւած դիրքերը։ Շնորհիւ իր արտահանական արդիւնաբերութեան թռիչքաւոր զարգացման՝ կարողացաւ Գերմանիան կարճ տարիների ընթացքում շատ ճիւղերի մէջ աջողութեամբ մրցել Անգլիայի հետ համաշխարհային շուկաներում։

Բայց դա բաւական չէր։ Սոսկ առևտրական վաստակով կարող էր թերևս առևտրական Հօլլանդիան բաւականանալ, բայց ոչ երբէք առաջնակարգ ինդուստրիական Գերմանիան։

Գերմանիային անհրաժեշտ էին անդրծովեան գաղութներ, ինքնուրոյն երկրամասեր, տերրիտօրիական անկողոպտելի սեփականութիւններ։ «Ohne Kolonialpolitik keine weltpolitik» («Առանց գաղութային քաղաքականութեան, ոչ մի համաշխարհային քաղաքականութիւն»)՝ Այս է ամեն մի իմպերիալիստի խօսքերի և ծրագրերի դեվիզը կապիտալիստական դարաշրջանում։

Եւ ո՞վ է այն երկիրը, որ ծովային թագուհու ազատ տիրապետութեամբ առիւծի բաժինն է կլանել անդրծովեան երկրամասերի, բայց եթէ ոչ Անգլիան։ Սա ոչ միայն կենտրոնացրել է իր ձեռքը ողջ հողագնդի ամենաընդարձակ և հարուստ գաղութները, այլ և, որ անհրաժեշտօրէն պայմանաւորւած է դրանով, հանդիսանում է առաջին ծովային-ռազմական ոյժը հին ու Նոր աշխարհներում։ Նշանակում է՝ գաղութներ գրաւելու վառ տենչանքներով տոգորւած նորագոյն Գերմանիան պիտի հրապարակ իջնէր նաև, և գլխաւորապէս «երկաթէ բռունցքով» զինւած «Ohne Flottenpolitik keine Kolonialpolitik» («Առանց ռազմանաւային քաղաքականութեան՝ ոչ մի գաղութային քաղաքականութիւն»)։ Ահա ինչ է բարբառում մեզ իմպերիալիստի դիալեկտիկան։ Անգլիայի համաշխարհային ոյժը բեկանելու և նրանից բարեպատեհ դիրքաւորումներում գաղութներ յափշտակելու համար հարկաւոր էր Վիլհէլմի Գերմանիային՝ զինւել, անդադար սպառազինւել ծովի վրա։

Նշանակում է՝ Անգլիայի դէմ մրցում էր Գերմանիան ոչ միայն համաշխարհային շուկաներում, որպէս առևտրական ախոյեան, այլ և ծովային ոյժերի սպառազինման մէջ, որպէս ռազմանաւային հակառակորդ՝ ապագայ գաղութային կալւածների համար։

Ահա անգլօ-գերմանական հակամարտութեան այն վիհը, որ քանի գնում, այնքան և՛ լայնանում, և՛ խորանում էր, հակառակ բազմաթիւ պաշտօնական հաւաստիացումներին, փոխադարձ այցելութիւնների և խաղաղասէրների բարեկամական կոչերին երկու կողմերից։

«Die Zukunft Deutschlads liegt auf dem Wasser» («Գերմանիայի ապագան ընկած է ծովի վրա»)—սա կայզերական ֆիլիստրի ցնորամիտ կարծիք չէ, այլ ռէալ քաղաքագէտի հաստատուն դաւանանքը, որի ուղղութեամբ առաջ էր ընթանում կառավարական քաղաքականութիւնը պաշտօնական Գերմանիայի։

B. Lucifer

ԱՆՀԵՏԱՑԱԾ ՍԼԱՒՕՆԱԿԱՆ ԱԶԳԵՐ

(Գերմանական Drang nach Osten-ի պատմութիւնից)

Ազգերի պատմութեան մէջ մի ակնյայտնի երևոյթ է, որ զօրեղ ազգերը իրանց մէջ ձուլում և կլանում են հպատակ փոքրիկ և թոյլ ազգերին։

Ռուսաստանի հիւսիսային նահանգներում ապրում էին չուդ, վես, մերյա և այլ ֆիննական ցեղերը, որոնք ժամանակի ընթացքում ձուլւել են ռուսների հետ։

Ներկայումս էլ ձուլւելու վիճակի մէջ են Վօլգայի ափերում ապրող մորդվաները, չերեմիսները և վոտեակները, պերմեան բասկերը և Կօրնուէլյսի լեռնականները։

Համաշխարհային պատմութեան մէջ այսպիսի շատ օրինակներ կան, երբ ամբողջ ազգութիւններ կորել, անհետացել են՝ կուլ գնալով տիրապետող ազգի մէջ։

Սակայն այս կողմից ամենավառ օրինակը մեզ տալիս է Գերմանիայի անցեալ պատմութիւնը։

Եւրոպայի մէջ տեղում հուչ եկած գերմանական ցեղերը կարողացել են ապրել և աճել միմիայն ի հաշիւ արևելքում ապրող սլաւօնական ազգերի, որովհետև կէս գերմանական արիւն ունեցող ֆրանսիացիք կարճ ժամանակում այնքան ինքնուրոյն ազգային դիրք և բնաւորութիւն ձեռք բերեցին, որ գերմանական ծագման բոլոր հետքերը նրանց մէջ մոռացւեցին, և նրանք աւելի շատ ռոմանական դարձան։

Պատմական Wacht am Rhein-ը անխուսափելի կերպով առաջ բերեց նոյնանման Drang nach Osten-ը։

Գերմանացիների յաղթանակի առաջ իրար ետևից գլորւեցին սլաւօնական թագաւորութիւնները։ Ունգարացիների կողմից ջախջախւած մեծ-մօրավական թագաւորութիւնը իր վերջնական հարուածն ստացաւ գերմանացիներից և անհետացաւ։ Եւ բեքհարլսբաւմեայ կռւից յետոյ ընկաւ և Չեխիան, և Վենցեսլավի թագը դարձաւ Հաբսբուրգների զարդարանքը։ Սակայն Բոստիսլավի և Ստոտոկարի զինւորներն, անկախութիւնը կորցնելով, չը կորցրին իրանց ազգայնութիւնը, լեզուն և մինչև այժմ էլ մնացել են որպէս սլաւօնականութեան ախոյեաններ։ Բացի դրանից՝ Բոստիսլավի բազմաթիւ հպատակ սլաւօն ազգերից մինչև այժմ պահպանւել են խօրվատները, խօտանները, սլօվենցիները, գրանիչարները և խօսում են մայրենի սլաւօնական լեզւով։

Շատ ողբերգական է եղել սլաւօնականութեան հիւսիս-արևմտեան հատւածի՝ բօդրիչների, լիւտիչների, լաբայեան սերբերի, պօմօրեանների և միւսների վիճակը։ Բազմաթիւ ցեղերի գոյութեան մասին միակ յիշատակարանները մնացել են բազմաթիւ քաղաքների և աւանների սլաւօնական անունները։

Դժուար է թւում հաւատալ, որ Էլբա գետից մինչև Պօզնան, որ գերմանականութեան մի միապաղաղ ծով է ներկայացնում և ուր ոչ մի սլաւօնական բարբառ չէ լըսւում, 9—10 դար առաջ զուտ սլաւօնական երկիր է եղել։

Գերմանական Կարօլինգների ժառանգները երբէք Drang nach Osten-ի մասին չէին կարող երազել, եթէ բօդրիչների, լիւտիչների և պօմօրեանների ցեղերը միացած մի թագաւորութիւն կազմէին։

Շատ հաւանական է, որ Եւրոպայի պատմութիւնը բոլորովին յեղաշրջւած լինէր, եթէ սլաւօնական ցեղերը միաժամանակ յարձակման չենթարկւէին Հռենոսի և Վօլգայի կողմից։

Սլաւօնագէտ Շաֆարիկի, Պալացկիի, Հիլֆերդինգի և ուրիշների ուսումնասիրութիւնները ցոյց են տալիս, որ Կարլոս Մեծի ժամանակ ամբողջ Հիւսիսային Գերմանիայի վերջերից սկսած մինչև Վիսլա գետը հնչում էր սլաւօնական բարբառը։

Պավինսկիի ասելով՝ Համբուրգ քաղաքը սլաւօնական քաղաք է եղել, որը անուանվել է Կամօնգրադ և որը գերմանացիք սկզբում անուանել են Գամօնբուրգ և ապա Համբուրգ։ VIII դարի սկզբում բօդրիչները տարածւած են եղել Էլբա գետի ձախ ափերում, և Գերմանական ծովը ոռոգել է սլաւօնական հողերը։

Էլբա կամ Լաբա գետը իր ակունքներից մինչև ծովը թափւելը արբուցել է միմիայն սլաւօնական ազգերին։

Այդ սլաւօնները երկու դաշնակցութիւն էին կազմում՝ Բօդրիչեան և Վիլեթեան։ Առաջինի մայրաքաղաքն է եղել Միկիլինգրադը (այժմեան Մեկլենբուրգը), իսկ նրանց դաշնակիցները բռնում էին այժմեան Հօլշտինիան։ Վիլեթեան դաշնակցութեան պատկանում էին ռատարները, որոնց գլխաւոր քաղաքը Ռիտրան էր, որ ընկած էր Դոլիննոյէ կոչւած լճի ափին (Tollensersee—Долинное озеро) և սարեվլեանները, որոնք ապրում էին Գաւել և Սպրաւա (այժմ Շպրէ) ափերում, այսինքն այժմեան Պրուսիայում։

Բօդրիչներն ու լիւտիչները սովորաբար կռւում էին միմեանց հետ և հազուագիւտ դէպքերում էին միանում։ Միջնադարեան պատմագիր Ադամ Բրեմենացու ասելով առանձնապէս շատ պատերազմասէր էին մօրիչները, որոնք ապրում էին Մօրից լճի ափերում (Müritzersee, Մեկլենբուրգում)։ Կարլոս Մեծի յաջորդների կռիւների ժամանակ մօրիչների արշաւանքները մինչև Հռենոսի ափերն էին հասնում։

Սակայն 800 թւին Հռոմում տեղի ունեցաւ մի շատ նշանաւոր անցք։ Կարլոս Մեծը ֆրանկ իշխանից դարձաւ «հռոմէական սրբազան կայսրութեան կայսր»։ Սրա հետ յարութիւն առաւ հին Հռոմի ձգտումը՝ «Յաւիտենական քաղաքի» անունից ամբողջ աշխարհին տիրել։ Այս ձգտման անմիջական զոհերը դարձան հարևան ոչ-գերմանական ցեղերը։

Իսկապէս արևմտեան սլաւօնների բաղդը որոշւել էր դրանից առաջ, այն ժամանակ, երբ առաջին կայսրը (kaiser) արշաւեց սաքսերի վրա, և սլաւօնները, չը հասկանալով թէ իրանց համար վտանգը իսկապէս որտեղ է թագնւած, անցան ֆրանկների կողմը։

Ժամանակագիրների ասելով՝ Կարլոսի զօրքերի շարքերում գտնւում էին բօդրիչները, չեխերը և լուժեցի սերբերը. միայն լիւտիչներն էին, որոնք Քրիստոսի պսակաւոր զինւորի և հեթանոս սաքսերի մենամարտութեանը չէզոք հանդիսատեսի դերում էին գտնւում։

Այս օգնութեան համար Կարլոսը բօդրիչներին տւեց ամբողջ Արևմտեան Հօլշտինիան, որտեղից նրանց VIII դարի կէսում սաքսերը արտաքսեցին։ Բօդրիչների իշխան Դրաժկօն և նրա յաջորդ Սլավօմիրը կարօլինգներից ամեն տարի թանգագին ընծաներ էին ստանում։ Եւ նրանք իսկապէս այս ընծաներին արժանի էին, որովհետև, եթէ նրանց օգնութիւնը չը լինէր, Կարլոսի զօրքերը սաքսերի և սլաւեանների կռւա զօրութեան առաջ ջարդ ու փշուր կը լինէին, մանաւանդ առանց այն էլ Կարլոսը սլաւօնների աջակցութեամբ հազիւ էր կարողանում զսպել հեթանոս սաքսերին, որոնք միայն հեթանոսական կռւի մէջ էին տեսնում իրանց ազատութեան միակ նեցուկը։

Իր առաքելական ձգտումից ոգևորւած Կարլոսը նոյն իսկ մոռացաւ սլաւօնների մատուցած ծառայութեան երախտիքը և ցանկանում էր իր բռունցքը նրանց վրա էլ իջեցնել, սակայն մահը խանգարեց նրան։

Անհեռատես սլաւօնները չը կարողացան օգտւել Կարլոսի ժառանգների ներքին կռիւներից և Վերդէնի դաշնագրութիւնից յետոյ (843 թ.) կարօլինգները շարունակեցին իրանց Drang nach Osten-ը, որ սկզբում կրօնական բնաւորութիւն ունէր։

Սակայն շուտով բաղդը նորից ժպտաց սլաւօններին. կայսրութեան հարաւում առաջ եկաւ մի ահեղ ոյժ. դա մեծ-մօրավական սլաւօնական թագաւորութիւնն էր, որի հիմնադիրը եղաւ Սվեատօպոլկը։ Այս հանգամանքը շվաբների ուշադրութիւնն ուղղեց դէպի Դունայի ափերը. հիւսիսային սլաւօնները նորից ազատ շունչ քաշեցին, և պատերազմական գօչիւնը նորից թնդացրեց տևտօնական երկիրները։

Անդրդունայեան սլաւօնական պետութեան անկումից սկսւեց լաբայեան սլաւօնների եռանդուն կերպով քրիստոնեայ դարձնելը և նրանց ստրկացումը։

Չեխերի, բօլգարների և ռուսների հակառակ, որոնց մէջ քրիստոնէութիւնը տարածւում էր ճշմարտութեան և աւետարանական ոգու համաձայն, լաբայեան սլաւօնների մէջ նա տարածւում էր հրով և սրով։

Ինչպէս սաքսերի, նոյնպէս և լաբայեան սլաւօնների համար նոր կրօնը համարւում էր որպէս նրանց ազատութեան բռնաբարում. քրիստոնէութիւնը նրանց աչքում դարձաւ ստրկութեան նշանաբան, իսկ հեթանոսութիւնը՝ ազգային ինքնուրոյնութիւնը և անկախութիւնը պահպանելու միակ յոյսը։

Իսկ քարոզչական եկեղեցական ֆրերներն այս բանում տեսնում էին Սատանայի մատը, որ «զարշելի» սլաւօններին մատնում էր սատանայի ձեռքը, որպէս զի սա ոչնչացնէ նրանց սրտերում սուրբ հաւատի սերմերը»։ Լաբայեան հեթանոս սլաւօնների վրա նայում էին որպէս Քրիստոսի ոխերիմ թըշնամիների վրա, ուստի և նրանց դէմ գործ դրած բոլոր խստութիւնները համարում էին աստուածահաճոյ մի մեծ գործ՝ ad maiorem Dei gloriam.

Խաղաղութեան և սիրոյ քարոզութիւնը դարձել էր մահմեդական գաղափարի պէս մի բան։

980 թ. բօդրիչների իշխան Մստիվօյը վերցրեց և աւերեց Համբուրգն ու վերացրեց Հռոմին տասանորդ վճարելը (ս. Պետրոսի լուման)։ Նրա յաջորդ Ռատիբօրին աջողւեց բոլոր լաբայեան սլաւօններին միացնել։ Սակայն սրանք անդրլաբայեան սլաւօնների անկախութեան վերջին կայծերն էին։ Ռատիբօրի մահից 20 տարի յետոյ, ընդարձակ Վագրեան կայսրն ընծայել էր Շաուէնբուրգի դքսին, և սկսւել էր սաքսերի և ֆրիզների պարբերական գաղթականութիւնը դէպի սլաւօնական երկիրները։

Գերմանացիների հետ առաջինը ձուլւեցին Էլբայի ափերում ապրող սլաւօնները, որոնք որպէս երկրագործ ժողովուրդ՝ չէին ցանկանում հրաժարւել հողերից։

Սլաւօնական ազատութեան վերջին պաշտպանը բօդրիչների իշխան Նիկլօտն էր, այժմեան Մեկլենբուրգեան դքսերի նահապետը։ «Մեկլենբուրգ և Զվերինօյէ օզերօ» դարձաւ «Մեկլենբուրգ-Շվերին»։

Այսպէս ոչնչացան սլաւօնական հզօր ցեղերը, որոնց երկիրներում այժմ հնչում է գերմանական բարբառը։ Միայն հմուտ լեզուագէտն է կարողանում աշխարհագրական աղաւաղւած անունների մէջ վերականգնել երբեմն սլաւօնական անունները։ Օրինակ. Զլօտօվ—Զօլտաու. Վեսմիր—Վեսմար. Զվերինօ—Շվերին. Լաբա—Էլբա. Բրանիբօր—Բրանդենբուրգ. Սպրաւա—Շպրէ. Լիպսկ—Լէյպցիգ. Դրօզդօվ—Դրեզդէն. Գդանսկ—Դանցիգ. Կօլօբրեգ—Կօլբերգ. Բէլգրադ—Բելլգարդ. Ստարգրադ—Ստարգարդ. Օդրա—Օդէր և այլն։

Ց. Վարդանեան

ՄԱՄՈՒԼԻ ԿԱՐԾԻՔԸ

«Нов. Вр.»-ն իր առաջնորդողում ասում է, որ «Մեծ Բրիտանիայի ջանքերը ներկայ պատերազմին համաշխարհային բնոյթ են տալիս։ Օժանդակ գնդեր օգնութեան են գալիս աշխարհի բոլոր մասերից։ Անգլիայի ծառայութիւնները այժմ հսկայական են.—Չքացել է Գերմանիայի առևտրական նաւատորմը, Գերմանիան կտրւած է բարեկեցութեան աղբիւրներից և ընդդիմադրութեան ժամանակը, շնորհիւ դրա, կարճւում է։ Գերմանական նաւատորմի ծովերից մաքրելը հնարաւորութիւն տւեց Ալժիրից Ֆրանսիա բերել 250,000 զինւոր։ Ինքը Անգլիան զանազան ծայրերից բերում է 300,000 զինւոր։ Անգլիան ինքը ըմբռնում է իր մասնակցութեան անբաւարարութիւնը. քաջ զօրքը, չը նայած փառաւոր աջողութիւններին, նահանջում է քանակով գերազանցող գերմանացիների առաջ, նեղւելով մարդկանց պակասութիւնից»։

«Нов. Вр.»-ն այնուհետև ասում է, որ անգլիական կառավարութիւնը բրիտանական վաշտը ամբողջապէս ենթարկել է ֆրանսիական շտաբի ծրագրին։ Ֆրանսիայի ազգաբնակութեան համեմատական չափով Անգլիան կարող էր $2\frac{1}{2}$ միլիօն զինւոր հանդէս բերել ֆրանսիական զօրքի 15-րդ մասի փոխարէն, որը հանդէս է բերւած այժմ։ Բայց անգլիացիները չեն հրաժարւում գերմանացիների բարբարոսութիւնը ընկճելու պարտաւորութիւնից։ Արդէն եկել են 300,000 կամաւորներ։ Անգլիայի գաղութների օգնութիւնը յուզիչ է, փառաւոր է և ուսանելի. բայց միլիօնաւոր մարտիկներ են հարկաւոր Շամպանի դաշտավայրերում, որպէսզի երկաթեայ սահմաններ դնեն Բերլինի իշխողի աբեղայի արկածախնդրութեան։ Եթէ Անգլիայում ընդհանուր զինւորական լինէր, վերջնական հարուած կը տար Հօհենցօլլերններին, զրկելով նրանց ընդդիմադրութիւնը մի շարք ամիսներ երկարելու հնարաւորութիւնից։ Գալիցիայում ունեցած մեր աջողութիւնները գերմանական բռունցքը, ոյժը պակասեցրին 300,000 մարտիկով, բայց մեր ճանապարհը մեր թշնամիներին օգնելու համար ծանր է և դժուարին, թէև Ռուսաստանը չի դանդաղի իր վերջին գընդերն ու հրետանին ֆրանսիական ռազմաբեմը հասցնել, որպէսզի գերմանական ահեղ բռունցքը թուլանայ։ Այդ բանում չը պէտք է տատանւել և դանդաղել։

ՆԵՐՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

—o—

ԱՆՀԱՏԸ ԵՒ ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆԸ

III

Ազգերը և պետութիւններն իրանց միջազգային յարաբերութիւնների ժամանակ ղեկավարւում են համաշխարհային քաղաքականութեամբ. պատերազմները այդ քաղաքականութեան մի գործիք են. դա միջազգային յարաբերութիւնների ամենասուր և ցաւալի արտայայտութիւնն է։

Համաշխարհային քաղաքականութիւնը սկիզբ է առնում հին դարերից, հիմնւած է ներկայի տնտեսական և առևտրական պայմանների վրա և ուղղւած է դէպի հեռաւոր ապագայի հեռանկարները։ Անհատները միմի հիւլէ են նրա մէջ և անզօր են որևէ կերպ ազդելու այդ քաղաքականութեան վրա կամ այլ ուղղութիւն տալու նրան։ Ներկայ պատերազմը համաշխարհային քաղաքականութեան ահեղ ալիքն է, որի մէջ խեղդւում են Վիլհելմներն ու Ֆրանց Ֆերդինանդները. անհատները միախառնւել են ազգերի և պետութիւնների զանգւածին, հեղուկացել և տարրալուծւել են ընդհանուր տրամադրութեան, մեծ ալիքի մէջ։ Պատերազմները, այսինքն թշնամի բանակի զօրքի, ամրութիւնների և նաւատորմիղի ոչնչացումը

ցաւալի, բայց համաշխարհային քաղաքականութեան նպատակների իրագործման էական և կարևոր միջոցն է։ Պատերազմները միջազգային յարաբերութիւնների նախդիրներն են, որոնց հետևում են նոր յարաբերութիւններ, նոր պայմաններ, նոր բարեկամութիւն։ Հեռաւոր երկիրներում գաղութներ ձեռք բերելու ձգտումները, զօրքի և նաւատորմիղի ուժեղացնելն և նոր ռազմական ձևեր հնարելը այս կամ այն իշխանի քմահաճ ցանկութեան հետևանքը չեն, այլ երկրի արդիւնագործութեան զարգացման անհրաժեշտ միջոցներ են, նոր շուկաներ գտնելու օժանդակ պայմանները։ Հին ժամանակ շուկաներ գոյութիւն չունէին, նրանց պատճառով չէին մղւում մեծ պատերազմներ. միայն ազգաբնակութեան բազմանալու և հողի սակաւութիւնն էին, որ ստիպում էին հին դարերի ժողովուրդներին իրար դէմ դուրս գալ և պատերազմել։ Երբեմն էլ կրօնական կամ այլ վերացական շարժառիթներ էին լինում պատերազմների պատճառը։ Բայց այժմ անցել են այդ բոլորը. ազգաբնակութեան բազմանալը այնքան էլ մեծ վտանգ չէ սպառնում համաշխարհային յարաբերութիւններին, որովհետև խմբական և մասնակի գաղթականութիւններն, որ վերջին դարերում մեծ չափերով տեղի են ունենում, բոլորովին թուլացրել են հողի պակասութեան և երկրի նեղուածք լինելու գժուարութիւնները. մարդիկ հեշտութեամբ անցնում են մի սահմանից միւսը, ուր տակ են տալիս իրանց հայրենիքին ծառայելու պարտականութիւններն և օտար երկիր են գաղթում, ուր հողը շատ է և ժողովուրդը նօսր, ուր աւելի հեշտութեամբ կարելի է հաց գտնել։ Գերմանիայի ազգաբնակութիւնը վերջին ատմամեակներում շատ է աճել, բայց և շատ գաղթականութիւններ է տուել։ Գաղթականները գնացել են Աֆրիկայի, Ամերիկայի և ուրիշ տեղերի ազատ հովիտները և նօսր բնակչութիւն ունեցող վայրերը. մեր Կովկասն էլ ազատ չէ մնացել գերմանացի գաղթականներից, որոնք Թիֆլիսի և Գանձակի նահանգներում հիմնել են մի քանի գաղութներ, մեծ գիւղեր (Ելենենդորֆ, Եկատերինենֆելդ և այլն)։ Ազգաբնակութեան շատանալու դէպքում կան բաց դռներ՝ նոր երկիրներ գնալու. դեռևս չը կայ գաղթելու դէմ օրէնք, մինչդեռ արդիւնագործութեան զարգացման միջոցին չը կան բաց դռներ. սահմանները փակ են բազմաթիւ առևտրական պայմանագրերով և մաքսերով։

Երկրի մէջ փակված արդիւնաբերութիւնը, երբ անկարելի է լինում կանգ առնել սահմաններում մաքսային և այլ պատնէշների առաջ, առաջ է մղում իր զինուորական ույժը, պատերազմ է ծագում, արդիւնաբերողը նոր շուկաներ է գրաւում, և հազարաւոր զինուորներ ընկնում են պատերազմի դաշտում։

Գ. Տէր-Ռուբինեան

ՆՈՐ ՊԱՊ ԲԵՆԵՏԻԿՈՍ XV

Հռոմէական-կաթոլիկ եկեղեցու նոր քահանայապետը, որ օծման ժամանակ ստացել է Բենետիկոս XV անունը, ծնվել է Իտալիայի Ջենօվա քաղաքում 1854 թ. նոյեմբերի 21-ին։ Նրա ծնողները, ազնուական դասակարգին պատկանող մարկիզ Ջուզէպպէ և մարկիզուհի Ջիօվաննա Միլիօրաթի, իրանց Ջիաքօմօ որդուն օժտեցին բարձր ուսմամբ և կրթութեամբ։ 1875 թւին Ջիաքօմօն աւարտեց իր բարձր ուսումը և արժանացաւ իրաւագիտական պատուի, իսկ 1878 թ. դեկտ. 21-ին ձեռնադրվեց քահանայ և աստուածաբանական գիտութեանց վարդապետի աստիճանին արժանացաւ։

1885 թ. նշանակվեց քարտուղար Մադրիդի առաքելական նուիրակ Ռամպօլլա կարդինալի, որի հետ եկաւ 1887 թ. Հռոմ, ուր Վատիկանի դիւանագիտական վարչութեան մէջ նախ եբրև ատենադպիր և ապա եբրև փոխանորդ կարդինալ Ռամպօլլայի՝ պաշտօն վարեց գրեթէ 20 տարի։ 1907 թ. նորոգ հանգուցեալ Պիոս X պապի ձեռքով օծվեց արքեպիսկոպոս Բօլօնիայի և այս տարվայ մայիսի 25-ին կոչվեց կարդինալութեան։

Կիրակի, ամսիս 31-ին, հայ կաթոլիկների աղօթատան մէջ (Պետրօգրադսկայա փ. № 8) մատուցվելու է հանդիսաւոր ձայնաւոր պատարագ, առաւօտեան ժամը 10-ին, և ապա կատարվելու է առանձին մաղթանք Բենետիկոս XV սրբազան պապի ընտրութեան և թագադրութեան առիթով։

ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆՆԵՐ ԳԱՒԱՌԻՑ

Լուրեր Շուշուց

Շուշի, 21 օգոստոսի

◆ Բարձրագոյն հրամանով փակված են տեղիս գինետները։

◆ Ակումբում վերացված է թղթախաղը. կենսական մթերքների գները արհեստական կերպով բարձրացված են։ Տեղս վաճառվող թերթերը՝ «Баку», «Մշակ», «Արև» վաճառւում են բարձր գներով, օր. 7—8, երբեմն նոյն իսկ 10 կոպ.։ Շուշում հրատարակվող «Шушинскій Листокъ» թերթի յաւելուած «Телеграммъ»-ը, որ մինչև վերջերս 3 կ. էր օրինակը, այժմ վաճառւում է 5 կոպէկով։

◆ Ամառվայ սեզօնին տեղս ժամանած դերասան Աբէլեանի խմբի մէջ գժտութիւն պատահեց. Աբէլեան օր. Ժասմինի հետ հեռացել է Շուշուց. խմբի միւս անդամները Կոստանեանի ղեկավարութեամբ շարունակում են ներկայացումներ տալ։

◆ Ղարաբաղի հայոց թեմ. տեսուչ Գ. Հայկունին հրաժարվել է տեսչական պաշտօնից. նա դասեր է ստանձնել թեմ. դըպրանոցում։

◆ Թեմ. դպրոցը նորոգւում են ներսից. դասարաններում պատի վառարաններ են շինւում։ Ուսուցչ. կազմը դեռ պատրաստ չէ. թէ երբ կը սկսվի ուսումն. տարին՝ անորոշ է։

◆ Մարիամեան-Ղուկասեան օրիորդաց դպրոցի տեսուչ է նշանակված Իսահակ Տէր-Ղազարեանը։ Այդ դպրոցի նորեկների քննութիւններն սկսվելու են օգոստոսի 25-ից։ Բացի II պատրաստականից՝ մնացած դասարաններում նորեկների ընդունելութեան համար տեղ կայ։ Այս տարի էլ, ինչպէս երևում է, դպրոցը մնալու է իր հին տեղը, որովհետև նոր շէնքը դեռ պատրաստ չէ։ V.

ՊԵԱՏԻԳՕՐՍԿԻ ՀԱՅ ՈՒՍՈՒՑՉ. ՍԱՆԱՏՕՐԻԱՆ

Հայ հասարակութեանն արդէն յայտնի է, որ Պեատիգօրսկում, Կ. Հ. Բ. Ընկ. տեղական ճիւղի վարչութեան յամառ ջանքերի շնորհիւ, կարելի եղաւ մի համեստ սանատօրիա ունենալ հայ ուսուցչութեան համար։

Մեր հայ ուսուցչական կեանքում նման հաստատութեան գոյութիւնը շատ մխիթարական երևոյթ է, նկատի ունենալով այն աննպաստ պայմանները մանաւանդ ծխ. դպրոցի ուսուցիչների, որոնք մեռնեն թէ ապրեն, իրանց թուք ու մրով ստացած կոպէկներով չեն կարող յոյս ունենալ բժշկվելու այսպիսի տեղերում։

Եւ որչափ մեր ուսուցչութիւնը իրան ճնշված ու բարերարված չը զգայ այնպիսի հիմնարկութիւնների գիմաց, ինչպէս են ուսուցչական ֆօնդ, ուսուցչական սանատօրիա, նա պիտի մտցնէ իր լուման այդ հիմնարկութեանց դրամարկղը, որպէսզի հարկ եղած դէպքում առանց կարմրելու սարտնելու օգտվել կարողանայ։

Թէպէտ այդ պարտաւորութիւնը մասամբ յանձն է առել հայ հասարակութիւնը, նկատի ունենալով ուսուցչութեան աննախանձելի ու անապահով դրութիւնը, բայց դա բաւական չէ, եթէ մանաւանդ ի նկատի ունենանք, որ ներկայումս սանատօրիան խոշոր պարտք ունի վճարելիք բանկին, սեփական շէնք գնելու առիթով, որպիսի պարտքը պիտի հանգցվի կամաւոր նուէրներով։

Այսպիսի պայմաններում, անկասկած, հայ ուսուցչութեան պարտքն է օգնութեան գալ՝ ներկայացումներ կազմակերպելով, ռաճիկից մի որոշ տոկոս յատկացնելով, ով ինչ կերպ կարող է, քանի որ չունենք ուսուցիչներս մի ղեկավարող մարմին և մի կազմակերպված միութիւն։

Այդ հանգամանքում կարող էր նախաձեռնող հանդիսանալ Կ. Հ. Ուսուցչ. Միութիւնը, բայց դժբաղդաբար այդ մարմինն էլ իր գոյութեան օրից սկսած՝ իր գործունէութիւնը սահմանափակելով նեղ շրջանակում՝ ընդհանուր ուսուցչութեան համակրանքին չարժանացաւ։

Այս տարի բժշկվող ուսուցիչ-ուսուցչուհիների թիւը սանատօրիայում 7 էր (3 խնդրատու էլ չէին եկել)։

Սանատօրիայի ամենագլխաւոր թերութիւնը սեփական բժիշկ չունենալն է, թէպէտ տեղիս բոլոր հայ բժիշկները բարեացակամ վերաբերմունք են ցոյց տալիս (մանաւանդ պրօֆ. Աղաջանեան, Սաֆարեան, Բուդաղեան, որին աւելի շնորհապարտ ենք, որ առաջինն է միտք յղացել տարիներ առաջ ուսուցչական սանատօրիա ունենալու և առաջին խոշոր նուիրատուն եղել՝ նուիրելով 3000 ր.) և չեն խնայում իրանց խորհուրդները տալ (անվճար) հիւանդ ուսուցիչներին, մանաւանդ պրօֆ. Աղաջանեան, որը բազմաթիւ հիւանդների հերթից դուրս սիրաբար ընդունում էր ուսուցիչներին։

Պեատիգօրսկ Սաթ. Զաքարեանց

ՆԵՐՔԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

ԹԻՖԼԻՍ

◆ Նախանցեալ օրը, օգոստոսի 27-ին, ցեր. ժամը 4-ին փոխարքային ներկայացան փոխարքայի մօտ արտաքին գործերի մինիստրութեան սահմանային յարաբերութիւնների պաշտօնեայ Ստօլիցա, Եգիպտոսի Բարեգործական Ընդհանուր Միութեան ներկայացուցիչ դօքտոր Նազարէթ Տաղաւարեան և Միքայէլեան բերդի սալեօր գնդի գնդապետ Սվերչկով։

◆ Պատերազմից վիրաւորվածներին օգնող քաղ. կենտրօնական կոմիտէտի օգոստոսի 26-ի նիստում բժ. Մ. Ա. Գեդեվանով յայտնեց, որ պատերազմի դաշտում բացի վիրաւորվողներից կը լինեն և բազմաթիւ խելագարներ, մի կողմ թողնելով արդէն ջղային հիւանդներին։ Քաղաքը վիրաւորների համար յատկացնում է 400 մահճակալ, իսկ հոգեկան հիւանդներին տեղ չէ լինելու տեղաւորելու, այդ պատճառով անհրաժեշտ է զբաղվել համապատասխան հիւանդանոցի կահաւորութեամբ։ Քաղաքագլխի պաշտօնակատարը հնարաւոր համարեց հարկ եղած դէպքում այդպիսի հիւանդների համար մասնաւոր տուն վարձել։ Կոմիտէտը մի առանձին բիւրօյի յանձնեց մանրամասն քննելու այդ հարցը, թէ որտեղ կարելի է տեղաւորել պատերազմում հոգեկան հիւանդութիւն ստացած անձերին։

◆ Պատերազմից վիրաւորվածներին օգնող կանանց կոմիտէտը զբաղվելու է հիւանդապահային սպիտակեղէն պատրաստելու գործով, իրերով և դրամով նուէր հաւաքելով։ Քաղ. կենտրօնական կոմիտէտը որոշել է կանանց կոմիտէտին 3000 ր. յատկացնել սպիտակեղէնի համար հարկաւոր նիւթեր գնելու։

◆ Կովկասի քաղաքացիական վարչութեան բժշկական մասի կառավարիչը խնդրում է քաղ. վարչութեան՝ քաղաքային հիւանդանոցը յատկացնել գծութեան քոյրերի համար չորրորդ դասընթաց կազմելու։ Քաղ. վարչութիւնը որոշել է բաւարարել այդ միջնորդութիւնը։

◆ Կովկասի Տնայնագործական կոմիտէտը մտադիր է իր արհեստանոցներում վիրակապեր պատրաստել զինուորական հիւանդանոցների պէտքերի համար։

◆ Սարաջևի այրին ցանկութիւն է յայտնել Կախէտինսկայա հրապարակի վրա գտնված իր տունը յատկացնել հիւանդանոցի՝ 10 մահճակալով՝ վիրաւորների համար։

◆ Նախանցեալ օրը Թիֆլիս բերվեց առաջին վիրաւորը պատերազմի դաշտից։ Վիրաւորը ուղարկվեց քաղաքային հիւանդանոց։

◆ Երկաթուղային գործերի դեպարտամենտի կարգադրութեամբ Կարմիր Խաչի ռուսական ընկ. պահեստի բոլոր բեռները կայարաններում պահվելու են ձրի։

◆ Քաղ. վարչութիւնը որոշել է Պետերբուրգսկայա փողոցը անուանել այսուհետև Պետրօգրադսկայա։

◆ Ե. Ի. Փուղինեան 100 ր. նէրկայացրել է պատերազմից վիրաւորվածներին օգնող քաղ. կենտրօնական կոմիտէտին, 100 ր. պահեստիների ընտանիքներին խնամող քաղ. գործադիր յանձնաժողովին։

◆ Կովկասի հանքային վարչութեան ծառայողները որոշել են պատերազմի ընթացքում իրանց ռոճիկներից $1^1/_2$% յատկացնել պատերազմից վիրաւորվածների օգտին։

◆ Խաղողաբուծական և գինեգործական կոմիտէտը իր՝ օգոստոսի 20-ի նիստում քննեց գինին դուրս ծախելու հարցը և որոշեց միջնորդութիւն յարուցել, որպէսզի թոյլ տրվի գինու վաճառքը, որովհետև, գինու վաճառքի արգելումը, նրանց ասելով, կը քայքայի այն նահանգների և գաւառների բնակիչներին, որոնք գինեգործութեամբ են զբաղվում, և հարկեցողութիւնն էլ չի նուազեցնի, այլ, ընդհակառակը, աւելի կաւելացնի։

◆ Թոյլատրված է այգեգործական դըպրոցում 4 թոշակ հիմնել Լ. Տօլստօյի անունով, որի համար քաղաքը բաց է թողնելու տարեկան 600 ր. քաղ. միջոցներից։ Թոշակաւորները լինելու են անպայման Թիֆլիսի բնակիչներից, և նրանց ընտրելու է քաղ. վարչութիւնը։ Իւրաքանչիւր թոշակաւոր ստանալու է 150 ր., որի համար և ոչ մի պարտաւորութիւն չէ տրվում թոշակաւորների վրա։

◆ Ստացանք մի տիկնոջից 3 րուբլի «Մշակի» № 189-ի մէջ յիշված գրաշար Պետրոսեանի ընտանիքի օգտին։

ԿՈՎԿԱՍ

◆ Բաթումից հեռագրում են, որ օգոստոսի 26-ի գիշերը կողոպտել են քաղաքային վարչութեան գանձարանը։ Տարել են 16,000 րուբլի, որպիսի գումարը յատկացված էր քաղաքի պէտքերի համար։ Կասկածով ձերբակալված են հերթապահ ծառայող Չինչաւա քաղաքային վարչութեան ծառաներից չորսը։

◆ Ղափանի Առաջաձոր գիւղից մեզ հաղորդում են, որ այնտեղ, ինչպէս և հարևան գիւղերում ամսիս 17-ին հայ հոգևորականութեան նախաձեռնութեամբ մաղթանքներ են կատարվել ռուսաց զէնքի աջողութեան համար։

◆ Կարսից մեզ գրում են օգոստ. 24-ից, որ այդ շրջանում հունձը դեռ չէ վերջացել, որովհետև աշխատող ձեռքերի պակասութիւն է զգացվում։ Նամակագիրը հաղորդում է, որ ամսի 20-ից սկսել է անձրևել այնտեղ. այդ հանգամանքը մտատանջութիւն է պատճառում Կարսի շրջանի շինականութեանը՝ երկիւղ պատճառելով նրան, որ կոչնչանան հնձված ու չը հնձված արտերը։

Խմբագիր-հրատարակիչ՝ Հ. ԱՌԱՔԵԼԵԱՆ

ՀԻՒԾԻԱԾՈՒԹԻՒՆՆ

ու նիհարութիւնը, եթէ առաջացած է թոքախտից, սիֆիլիսից եւ կամ այլ քրօնիկական հիւանդութիւններից, նէվրաստենիան եւ ջղային հիւանդութիւնները, սեռական թուլութիւնը, սրտի հիւանդացումները, զառամութիւնը մեծ աջողութեամբ բժշկւում է Սպէրմին-Պէլը, որի մասին վկայում են աշխարհիս ամենայայտնի բժիշկների բազմաթիւ դիտողութիւնները գրականութեան մէջ։

Սպէրմին-Պէլը միակ իսկական, բազմակողմանի փորձված Սպէրմինն է. այդ պատճառով էլ պէտք է ուշադրութիւն դարձնել „ՍՊԷՐՄԻՆ-ՊԷԼԻ“ անուան վրա և չը գնել կեղծվածները, հեղուկներ և սերմային գեղձերից պատրաստված մահլամներ, որպէս անպէտք նմանողութիւններ, որոնք թէ յատկութեամբ և թէ ներգործութեամբ Սպէրմին-Պէլի հետ ոչ մի առնչութիւն չունեն և յաճախ պարունակում են առողջութեան համար վնասակար տարրեր։

Ցանկացողներին ուղարկվում է ձրիաբար «Цѣлебное дѣйствіе Спермина» գիրքը. ամբողջ օրգանօտէրապիայով հետաքրքրողներին ուղարկվում է՝ 4 հատ 7-կոպէկանոց նամակադրոշմ ստանալուց յետոյ՝ նոր լոյս տեսած «Цѣлительныя силы организма» գիրքը։

Սպէրմին-Պէլին հայ ամենուրեք։

Профессоръ Д-ръ ПЕЛЬ и С-вья С.П.Б.

Մատակարար Նոր. Ի. Կայսերական Մեծ. Դրան

№ 4 (М. 8663) 0—6

ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

ԱՌԱՆՁԻՆ ՄԱՍՆԱՒՈՐ ՀԻՒԱՆԴԱՆՈՑ

Բժշկ. Բ. Նաւասարդեանի

Հիմնված 1880 թ.

(Գուկիա, Վորոնցովի արձանի հանդէպ)

Ամեն օր, բացի կիրակի օրերից

«606»-ի եւ «914»-ի ներարկում բժշկական խորհրդակցութեամբ՝ առ. 11—12 ժ.

ԸՆԴՈՒՆՈՒՄ ԵՆ Ա Ռ Ա Ւ Օ Տ Ե Ա Ն Ե Ր Ը

Բ. Ա. ՆԱՒԱՍԱՐԴԵԱՆ—11—12 ժ. վերարուժութեան վեներական (սիֆիլիս) հիւանդութիւն։

Բ. Գ. ԱՂԱՍԱՐԵԱՆ—1—2 ժ. ներքին ջղային և երեխայոց հիւանդութ.։

Զ. Ի. ԲԱՐԱՆՍԿԵԱՆ—10—11 ժ. մանկաբարձութիւն, կանանց և երեխայոց հիւ.։

Մ. Մ. ԲԵՆԻԱՄՕՎԻՉ—10—12 ժ. ականջի, կոկորդի, քթի հիւանդութ.։

Մ. Գ. ԱՒԵՏԻՍԵԱՆ—11—12 ժ. մորթու, վեներական վերարուժութիւն և միզասեռ. հիւ.։

Ա. Պ. ԿԱՐԱՊԵՏԵԱՆ—12—1 ժ. երեխ. հիւանդ. և շաքարախտ. երեխայոց ներքին և հիւ. և ծաղկահատ.։

Ց. Ց. ՏԷՐ-ԳՐԻԳՈՐԵԱՆՑ—12—1 ժ. երկուշ. չորեքշ. ուրբաթ. ներքին և երեխայոց հիւ. և ծաղկահատ.։

ԿԻՆ-ԲԺԻՇԿ ՏԷՐ-ԳԱՒԹԵԱՆ—12—1 ժ. մանկաբարձութիւն և կանանց հիւ.։

ԵՐԵԿՈՅԵԱՆԵՐԸ

Մ. Գ. ԱՒԵՏԻՍԵԱՆ—6—7 ժ.։

Ց. Ց. ՏԷՐ-ԳՐԻԳՈՐԵԱՆՑ—6—7 ժ.։

Վճարը 50 կ.։ Չքաւորները ձրի։ Համախորհրդի (կօնսիլիումի) և օպերացիայի համար առանձին։

Հիւանդանոցի վերատեսուչ՝

Բժշկապետ Բ. Նաւասարդեան

1. 0—79

Ատամնաբուժարան

Հիմնված ատամնաբոյժ

Բ. ՀԱՅԿԻՆԱՅԻ

նախաձեռնութեամբ։ Թիֆլիս, Միխայլովսկի պր. № 76.

Բուժարանը բաց է հիւանդների համար ցերեկը ու գիշերվայ ամեն ժամին։ Ատամները բուժելու և պլոմբելու համար վճարը ստացվում է ըստ հաստատված սակագնի։

Բուժարանում գործում են 5 բժիշկ-ատամնաբույժ, բժ. վիրաբոյժ Ռ. Բ. Պիրադովը (որ ժամանակաւորապէս բացակայ է)։

Բուժարանն ունի կատարելագործված լաբօրատորիա արհեստական ատամներ պատրաստելու համար։ Կատարվում են ամեն տեսակ ատամ նօ-տեխնիկական աշխատանքներ և շատ վերանորոգումներ 3 ժամվայ ընթացքում։

(օ. մ.) 755. 100—10

Ախալցխայի

Կարապետեան և Եղիսաբէթեան ծխական դպրոցների ուսուցչական խմբերը ԿԱԶՄՎԱԾ ԵՆ. հրաւէր չը ստացողները ազատ են։

809. 2—1

Լոյս տեսաւ

ԱՐՇԱԿ ՏԷՐ-ՅՈՎՍԷՓԵԱՆԻ

Մանկական Երգերի

Երկրորդ գրքոյկը.

Եւրոպական նոտաներով։ Հայոց դպրոցների համար։ Գինն է 25 կոպ.։

Վաճառւում է Թիֆլիսի հայ գրախանութներում։

Հեղինակից ստանալու համար դիմել՝ Эчміадзинъ, Академія. Преподавателю А. М. Теръ-Осепянцъ.

789. 6—4

ԹԱՒՐԻԶԻ

Թեմական դպրոցի համար հարկաւոր է հայոց լեզուի, պատմութեան և գրականութեան

ՈՒՍՈՒՑԻՉ

24 դասով, 1300 րուբլի ռոճիկով։ Դիմել՝ Թիֆլիս, Առաջնորդարան.

811. 2—1

Հաղպատի ս. Կարապետի

եկեղ.-ծխական ԴՊՐՈՑԻ աշակերտ-աշակերտուհիների ընդունելութիւնը Ա. և Բ. բաժանմունքներում սկսվել է օգոստոսի 26-ից. վերաքննութիւնները 29-ին և 30-ին. ուսումը սեպտեմբերի 1-ին։

Հոգաբարձութիւն

813 2—1

„ՄՇԱԿԻ“ ԽՄԲԱԳՐԱՏԱՆԸ ՎԱՃԱՌՎՈՒՄ ԵՆ

հետևեալ գրքերը.

1) «ՄՇԱԿ» ԵՒ ՀԱՅ ԿԻՆԸ գ. 1 ր.

2) ՀԱՄԱԼԻ ՄԱՍԼԱՀԱԹՆԻՐԸ » — 30 կ.

3) ԿԱՑԻՆԻ ՃԱՆԿԵՐՈՒՄ, դրամա 5 գ. Ալ. Առաքելեանի » — 50 կ.

4) ԲԱՌԱՍՆԱՄԵԱԿ «ՄՇԱԿԻ» («Մշակի» յօբելեանի առիթով «Տարազի» հրատարակած ալմանախ) 1 ր.

5) ԳՐ. ԱՐԾՐՈՒՆՈՒ ԱՇԽԱՏՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ, հատոր I 1 ր.

Վերայիշեալ հրատարակութիւններից մի-մի օրինակ պահանջողները ճանապարհածախս չեն վճարում։

ԿԱՐ ՈՒ ՁԵՒԻ ԴՊՐՈՑ Ն. Գ. ՇԱՀՈՒՄԵԱՆ-ԴԱՇՏՈՅԵԱՆԻ

Աւանդվում են նաև շքեղ ձեռագործներ։ Կուրսը տևում է 1—4 տարի, նայած աշակերտուհիների հասակին։ Ընդունվում են պատուէրներ կանանց և երեխայոց զգեստների և սպիտակեղէնի։ Ընդունելութիւնը ամենայն օր, առաւօտեան ժամը 10—2-ը և երեկ. 5—6-ը։ Հասցէն՝ Экзархская площадь, № 5.

814 10—1

Վ. ՍՄԲԱԴԵԱՆԻ

Մանկական պարտիզում եւ ուսումնարանում

պատրաստվում են տղաներ, աղջիկներ բոլոր պետական միջնակարգ դպրոցներ մտնելու։ Ներկայ թւի մայիսին քննութեան ենթարկվող երեխաները բոլորը աջողութեամբ քննութիւնը բռնեցին։ Մայրենի լեզուն հայ երեխաներին պարտադիր է։ Թոյլերի հետ պարապւում են ճաշից յետոյ։ Ընդունելութիւնը ամենայն օր՝ 9—2, $4^1/_2$—8 ժ., պարապմունքները սեպտեմբերի 1-ից։ Փողոց Պասկևիչի, № 13։

812. 5—1

ՀԱՇՒԱՊԱՀԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱՍԵՆԵԿԱՅԻՆ ԳԻՏԵԼԻՔՆԵՐԻ ԴԱՍԸՆԹԱՑՔՆԵՐ ԹԻՖԼԻՍԻ I-ԻՆ ԱՌԵՒՏՐԱԿԱՆ ԴՊՐՈՑԻՆ ԿԻՑ

Երկսեռ անձանց համար

(XV տարի)

Դասընթացքները գտնվում են Առևտրի և Արդիւնաբերութեան Մինիստրութեան իրաւասութեան ներքոյ։

Դասընթացքներում աւանդվում են իտալական կրկնակի սիստեմով հաշւապահութիւն համապատասխան արդիւնաբերութեան զանազան ճիւղերին, առևտր. թւաբանութիւն, առևտր. թղթակցութիւն, առևտր. իրաւունք, սղագրութիւն և ցանկացողներին սովորեցնում են գրող մեքենայի վրա։

Պարապմունքների սկիզբն է սեպտեմբերի 15-ից 1914 թ.։

Դասընթացքները տևելու են 5 ամսից ոչ աւելի։ Դասընթացքներն աւարտողները ստանում են ատեստատներ։ Պարապմունքները երեկոները՝ շաբաթական 3 անգամ։ Վճարը 40 ր. ամբողջ դասընթացքի համար։

Խնդրագրերը յանձնել Թիֆլիսի Առևտրական Դպրոցի վերատեսչի ընդունվում են դպրոցի դիւանատանը առ. ժ. 9-ից մինչև ցեր. ժ. 2-ը։

(օ. մ.) 802. 10—3

ՆՈՐԻՆ ԿԱՅՍԵՐԱԿԱՆ ՄԵԾՈՒԹԵԱՆ ԿՈՎԿԱՍԻ ՓՈԽԱՐՔԱՅԻ ԴԻՒԱՆԱՏԱՆ ՏՊԱՐԱՆԸ

(ԼՈՐԻՍ-ՄԵԼԻՔՈՎՍԿԱՅԱ ՓՈՂՈՑ, ԱՐՔՈՒՆԱԿԱՆ ՏՈՒՆ)

կատարում է ամեն տեսակ տպարանական աշխատանքներ, այն է՝ տպագրում է լրագիրներ եւ ամսագիրներ, գրքեր, բրօշիւրներ, բլանկներ, աֆիշաներ, ծրագիրներ, հարսանեկան հրաւիրատոմսեր, այցեքարտեր եւ այլն.

Ընդունվում են տպագրական պատուէրներ հետևեալ լեզուներով՝ ռուսերէն, հայերէն, վրացերէն, թուրքերէն, ֆրանսերէն, գերմաներէն, արաբերէն և լեռնականների բարբառով։ Պատուէրները կատարվում են մաքուր, ճշգրիտ և չափաւոր գներով։ Ընդունվում են նաև շտապ կատարելիք պատուէրներ առանձին պայմաններով։

Պատուիրողների ցանկութեան համաձայն, տպարանը պատուէրները կարող է կազմել տալ, կամ բրօշիւրներ շինել, ու այնու յանձնել։

ԿԱՆ ՄԵԾ ՔԱՆԱԿՈՒԹԵԱՄԲ ԶԱՆԱԶԱՆ ՏԵՍԱԿ ԹՂԹԵՐ ՊՐԷՅՍ-ԿՈՒՐԱՆՏԻ ԳՆԵՐՈՎ։

Տելեֆօն № 67.

Типографія канцеляріи Намѣстника Его Императорскаго Величества на Кавказѣ, Лорисъ-Меликовская улица, домъ казенный